

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΒΑΣΕΙ ΔΕΙΚΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ-ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ

Η ανάλυση της τοπικής οικονομίας βάσει δεικτών περιφερειακής ανάλυσης, δεν είναι δυνατή στο επίπεδο του Δήμου λόγω της έλλειψης επαρκών στοιχείων ΑΕΠ ή απασχόλησης στο επίπεδο αυτό. Όπως ήδη αναφέρθηκε, στοιχεία ΑΕΠ δεν υπάρχουν καθόλου στο επίπεδο του Δήμου (στοιχεία ΑΕΠ είναι διαθέσιμα μόνο μέχρι το επίπεδο του Νομού), ενώ τα στοιχεία απασχόλησης για το επίπεδο του Δήμου και για το επίπεδο του Νομού είναι διαθέσιμα μόνο μέχρι το 1991 (τα στοιχεία της Ετήσιας Έρευνας Εργατικού Δυναμικού είναι διαθέσιμα μόνο μέχρι το επίπεδο της Περιφέρειας).

Παράλληλα, η παραγωγική δομή και η οικονομική δραστηριότητα του Δήμου Ηγουμενίτσας δεν μπορεί να μελετηθεί ανεξάρτητα από εξωτερικές εξαρτήσεις οι οποίες προέρχονται από το ευρύτερο οικονομικό σύστημα παραγωγής του Νομού Θεσπρωτίας και της Περιφέρειας Ηπείρου, στο οποίο εντάσσεται ο Δήμος αλλά, και από ευρύτερες παραμέτρους εθνικής και υπερεθνικής κλίμακας. Οι εξωτερικές αυτές εξαρτήσεις της οικονομίας του Δήμου υπήρχαν πάντοτε αλλά καθίστανται πλέον ολοένα και περισσότερο σημαντικές.

Αυτό οφείλεται σε δυο λόγους. Ο πρώτος είναι οι διαδικασίες παγκοσμιοποίησης της οικονομίας οι οποίες πλέον, ολοένα και περισσότερο αφορούν και την ελληνική οικονομία. Ο δεύτερος λόγος είναι η σταδιακή άρση της απομόνωσης, συγκοινωνιακής και οικονομικής, της Περιφέρειας Ηπείρου και του Νομού Θεσπρωτίας, η οποία προέρχεται αφενός μεν από τις πρόσφατες πολιτικο-οικονομικές εξελίξεις στα Βόρεια σύνορα της χώρας και ειδικά σε ότι αφορά τον Νομό Θεσπρωτίας και την Ηγουμενίτσα από το άνοιγμα των συνόρων και τις οικονομικές σχέσεις που αναπτύσσονται με την Αλβανία, αφετέρου από τα υπερτοπικά μεταφορικά δίκτυα τα οποία μέχρι τα μέσα ή το τέλος της δεκαετίας 2001-2011 θα συνδέουν την Ηγουμενίτσα με την Βόρεια και την Νότια και Κεντρική Ελλάδα, και με την Δυτική και Κεντρική Ευρώπη.

Υπό τις συνθήκες αυτές είναι σκόπιμη η ανάλυση της παραγωγικής δομής και οικονομικής δραστηριότητας του Νομού Θεσπρωτίας και της Περιφέρειας Ηπείρου*.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Κλαδική ανάλυση

* Πηγή: PRISMA, Μελέτη Χωροταξικού Σχεδίου Νομού Θεσπρωτίας, Εκθέσεις Φάσης Α' και Φάσης Β.

Την περίοδο 1981-1995 αναδιορθώνεται η παραγωγική βάση της Περιφέρειας και ανακατανέμεται δραστικά το ΑΕΠ μεταξύ των τριών τομέων παραγωγής και των επί μέρους κλάδων οικονομικής δραστηριότητας. Η συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα μειώνεται μεταξύ 1981-1995 από 31,6% σε 25%. Ο Νομός Άρτας εμφανίζει την μικρότερη μείωση, από 33,4% το 1981 σε 31,6% το 1995. Μεγαλύτερες μειώσεις εμφανίζουν οι άλλοι τρεις νομοί: ο Νομός Θεσπρωτίας από 32,9% σε 25,2%, ο Νομός Ιωαννίνων από 26,8% σε 18,3%, ο Νομός Πρέβεζας από 40,9% σε 32,5%. Αντίστοιχα αυξάνεται η συμμετοχή του τριτογενούς τομέα στο ΑΕΠ, από 41,7% σε 55%, ενώ μείωση υφίσταται και η συμμετοχή του δευτερογενούς τομέα στο ΑΕΠ, από 26,1% σε 20%. Ο δευτερογενής τομέας μειώνεται και στους 4 νομούς κατά το ίδιο περίπου ποσοστό. Σημαντικές αυξήσεις στον τριτογενή τομέα εμφανίζουν και οι τέσσερις νομοί με την μεγαλύτερη αύξηση στο Νομό Ιωαννίνων από 45,9% σε 61,7%. (Πίνακας Α.6.1.2.1).

Για την ειδικότερη ανάλυση των χαρακτηριστικών της οικονομίας της Περιφέρειας και την οριοθέτηση της θέσης κάθε νομού, σε ότι αφορά την κλαδική διάρθρωση (ευνοϊκή ή δυσμενή) και τους τοπικούς παράγοντες (θετικούς ή αρνητικούς), έχει χρησιμοποιηθεί η μέθοδος Απόκλισης-Συμμετοχής και το Διαγνωστικό Πρότυπο Boudeville* .

Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, η δυσμενής κλαδική διάρθρωση υποδεικνύει την ανάγκη παρέμβασης προς την κατεύθυνση της αναδιάρθρωσης προς κλάδους περισσότερο ανταγωνιστικούς για τους οποίους μια περιφέρεια ή επί μέρους νομοί διαθέτουν συγκριτικά πλεονεκτήματα. Οι τοπικοί παράγοντες συναρτώνται με την γεωγραφική θέση μιας περιφέρειας ή επί μέρους νομών, την γειτνίαση με πόλους ανάπτυξης, την ύπαρξη επαρκούς δικτύου υποδομών, τις ιδιαίτερες εδαφοκλιματολογικές συνθήκες που ευνοούν την ανάπτυξη ορισμένων κλάδων και την κρατική παρέμβαση ή τα κίνητρα για την ανάπτυξη ορισμένων περιοχών. Στην περίπτωση αυτή απαιτούνται παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων αρνητικών παραγόντων όπου αυτό είναι δυνατόν. Η συνεκτίμηση της κλαδικής διάρθρωσης και των τοπικών παραγόντων προσδιορίζει τα βασικά συγκριτικά πλεονεκτήματα μιας περιφέρειας και των νομών τα οποία κατά προτεραιότητα πρέπει να ενισχυθούν.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης για την Περιφέρεια Ηπείρου σε επίπεδο νομού παρουσιάζονται συνοπτικά στον πίνακα που ακολουθεί:

* Βλέπε: PRISMA, Μελέτη Χωροταξικού Σχεδίου Περιφέρειας Ηπείρου, για την λεπτομερή παρουσίαση της εφαρμογής της μεθόδου.

ΚΛΑΔΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

	Ν. Αρτας		Ν. Θεσπρωτίας		Ν. Ιωαννίνων		Ν. Πρέβεζας	
	Κλαδική διάρθρωση Ευνοϊκή (+) Δυσμενής (-)	Τοπικοί παράγοντες Θετικοί (+) Αρνητικοί (-)	Κλαδική διάρθρωση Ευνοϊκή (+) Δυσμενής (-)	Τοπικοί παράγοντες Θετικοί (+) Αρνητικοί (-)	Κλαδική διάρθρωση Ευνοϊκή (+) Δυσμενής (-)	Τοπικοί παράγοντες Θετικοί (+) Αρνητικοί (-)	Κλαδική διάρθρωση Ευνοϊκή (+) Δυσμενής (-)	Τοπικοί παράγοντες Θετικοί (+) Αρνητικοί (-)
Πρωτογενής τομέας	+	-	-	-	-	-	-	+
Δευτερογενής τομέας	-	-	-	+	-	-	-	+
Τριτογενής τομέας	+	-	+	+	+	-	+	+

Τα συμπεράσματα από την ανάλυση αυτή συνοψίζονται ως εξής:

- Μεταξύ των τριών τομέων παραγωγής ο πρωτογενής και ο δευτερογενής τομέας εμφανίζουν την δυσμενέστερη εικόνα.
- Στον πρωτογενή τομέα ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση εμφανίζεται μόνο στο νομό Αρτας όπου οι τοπικοί παράγοντες όμως είναι αρνητικοί. Ευνοϊκοί τοπικοί παράγοντες εμφανίζονται μόνο στον νομό Πρέβεζας όπου όμως η κλαδική διάρθρωση είναι δυσμενής. Στους νομούς Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας και η κλαδική διάρθρωση εμφανίζεται δυσμενής και οι τοπικοί παράγοντες είναι αρνητικοί.
- Ο δευτερογενής τομέας εμφανίζει επίσης δυσμενή εικόνα. Η κλαδική διάρθρωση είναι δυσμενής και στους τέσσερις νομούς ενώ ευνοϊκοί τοπικοί παράγοντες εμφανίζονται μόνο στους νομούς Θεσπρωτίας και Πρέβεζας.
- Η εικόνα είναι πολύ πιο θετική στον τριτογενή τομέα. Οι νομοί Θεσπρωτίας και Πρέβεζας εμφανίζουν ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση και θετικούς τοπικούς παράγοντες. Ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση αλλά αρνητικούς τοπικούς παράγοντες εμφανίζουν οι νομοί Αρτας και Ιωαννίνων.

Τα συμπεράσματα αυτής της ανάλυσης υποδεικνύουν βασικές κατευθύνσεις αναπτυξιακής στρατηγικής στο επίπεδο της Περιφέρειας και του Νομού:

- Οι νομοί Θεσπρωτίας και Πρέβεζας εμφανίζονται ως οι πλέον δυναμικοί με πολύ καλές προοπτικές ανάπτυξης του τριτογενή τομέα. Και για τους δύο νομούς ο τουρισμός αποτελεί κλάδο με προοπτικές δυναμικής ανάπτυξης ενώ για τον νομό Θεσπρωτίας τα μεγάλα μεταφορικά έργα θα καταστήσουν ακόμα περισσότερο θετικούς τους τοπικούς παράγοντες του τριτογενούς τομέα. Και για τους δύο νομούς για τον δευτερογενή τομέα υπάρχουν προοπτικές ανάπτυξης εφόσον η κλαδική διάρθρωση γίνει περισσότερο ανταγωνιστική, ιδιαίτερα για το Νομό Θεσπρωτίας όπου τα μεγάλα μεταφορικά έργα θα ενισχύουν τους θετικούς τοπικούς παράγοντες. Ο πρωτογενής τομέας μπορεί να αξιοποιηθεί κυρίως στον Νομό Πρέβεζας εφόσον υπάρξει κλαδική αναδιάρθρωση και αξιοποιηθούν οι θετικοί τοπικοί παράγοντες.

- Οι νομοί Ιωαννίνων και Αρτας εμφανίζονται ως οι πλέον προβληματικοί. Για τον νομό Ιωαννίνων τα στοιχεία της ευνοϊκής κλαδικής διάρθρωσης στον τομέα των υπηρεσιών και της εδραιωμένης θέσης του της πόλης των Ιωαννίνων ως διοικητικού κέντρου και ως κέντρου υπηρεσιών της περιφέρειας αντικατοπτρίζονται στους αναπτυξιακούς δείκτες που παρουσιάστηκαν προηγουμένως και αποτελούν τις κύριες προοπτικές ανάπτυξης του νομού. Τα μεγάλα μεταφορικά έργα αναμένεται ότι θα ενισχύσουν περαιτέρω το συγκριτικό πλεονέκτημα του νομού στον τομέα αυτό και θα λειτουργήσουν ως θετικοί τοπικοί παράγοντες και στον δευτερογενή και στον πρωτογενή τομέα όπου η αναπτυξιακή στρατηγική του νομού πρέπει να είναι προς την κατεύθυνση της αναδιάρθρωσης προς πλέον ανταγωνιστικούς κλάδους.
- Για τον Νομό Αρτας η ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση στον πρωτογενή και τον τριτογενή τομέα συγκροτεί ένα θετικό υπόβαθρο οικονομικής ανάπτυξης, αλλά οι αρνητικοί τοπικοί παράγοντες αποτελούν σοβαρά εμπόδια και αυτό αντικατοπτρίζεται και στους δείκτες που παρουσιάστηκαν προηγουμένως. Τα μεγάλα μεταφορικά έργα θα έχουν θετική επιρροή στους τοπικούς παράγοντες για όλους τους τομείς της παραγωγής, αλλά ειδικά στον πρωτογενή τομέα το κύριο πρόβλημα είναι οι σοβαρές ελλείψεις σε εγχειοβελτιωτικές υποδομές, οι οποίες είναι αμφίβολο εάν θα καταστεί δυνατό να αντιμετωπισθούν στην περίοδο 2000-2011 ή και μετά.

Παραγωγικότητα

Τα διαθέσιμα στοιχεία εξέλιξης της παραγωγικότητας για τον Νομό Θεσπρωτίας σε σύγκριση με τους άλλους νομούς της Περιφέρειας Ηπείρου παρουσιάζονται στους Πίνακες Α.6.1.2.2 και Α.6.1.2.3. Η παραγωγικότητα υπολογίζεται ως ο λόγος του ΑΕΠ ανά απασχολούμενο και σταθμίζεται με βάση τον εθνικό μέσο όρο για το σύνολο της Χώρας.

Συνολικά, η παραγωγικότητα για το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας για το σύνολο της Περιφέρειας παραμένει σταθερή μεταξύ 1981-1991 στο επίπεδο του 80%, αλλά υποχωρεί μεταξύ 1991-1994 στο επίπεδο του 73%. Σε επίπεδο Νομού μεταξύ 1981-1991 θετική πορεία ακολουθούν ο Νομός Αρτας και ο Νομός Πρέβεζας, ενώ μεταξύ 1991-1994 όλοι οι Νομοί ακολουθούν πτωτική πορεία, εξέλιξη η οποία συμβαδίζει και με την εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ την ίδια περίοδο.

Ο Νομός Θεσπρωτίας βρίσκεται σε πολύ χαμηλή θέση η οποία χειροτερεύει και ως προς τους άλλους νομούς της Περιφέρειας. Το 1994 ο Νομός βρίσκεται στην τελευταία θέση με παραγωγικότητα 67,1% του εθνικού μέσου όρου ενώ το 1981 και το 1991, ο

Νομός βρίσκεται στην προτελευταία θέση με παραγωγικότητα 83,1% και 78,5% του εθνικού μέσου όρου αντίστοιχα.

Σε επίπεδο τομέα, η σειρά μεταξύ των τριών τομέων οικονομικής δραστηριότητας ανατρέπεται μεταξύ 1981 και 1991. Ενώ το 1981 ο πρωτογενής τομέα κατέχει στην Περιφέρεια την πρώτη θέση έναντι του εθνικού μέσου όρου (92,7% έναντι 82,7% για τον δευτερογενή τομέα και 84,6% για τον τριτογενή), το 1991 ο τριτογενής τομέα βρίσκεται στην πρώτη θέση (85,4% του εθνικού μέσου όρου έναντι 84,1% για τον πρωτογενή τομέα και 73,8% για τον δευτερογενή). Παρόμοια εξέλιξη ακολουθεί την περίοδο αυτή και ο Νομός Θεσπρωτίας όπου η ανατροπή μεταξύ των θέσεων του πρωτογενή και του τριτογενή τομέα είναι περισσότερο έντονη. Η παραγωγικότητα του πρωτογενή τομέα έναντι του εθνικού μέσου όρου μειώνεται από 95,4% το 1981 σε 68,9% το 1991, ενώ στον τριτογενή τομέα η παραγωγικότητα υποχωρεί ελαφρά από 85,6% σε 84,9%.

Στοιχεία εξέλιξης της παραγωγικότητας κατά τομέα δεν είναι διαθέσιμα πέραν του 1991 και για το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας πέραν του 1994. Οι προηγούμενες τάσεις, είναι πιθανό ότι θα συνεχισθούν αλλά δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθεί η σημερινή θέση της Περιφέρειας και του Νομού Θεσπρωτίας.

Δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις

Τα διαθέσιμα στοιχεία για τις δημόσιες επενδύσεις μεταξύ 1981-1995 και για τις ιδιωτικές επενδύσεις που χρηματοδοτήθηκαν από τους αναπτυξιακούς νόμους μεταξύ 1982-1999 για τον Νομό Θεσπρωτίας, συγκριτικά με την Περιφέρεια και το σύνολο της Χώρας παρουσιάζονται στους Πίνακες Α.6.1.2.4 και Α.6.1.2.5. Στον Πίνακα Α.2.2.18 παρουσιάζονται οι δημόσιες επενδύσεις που προέρχονται από συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης την περίοδο 1987-1999.

Η διαχρονική εξέλιξη των δημόσιων επενδύσεων μεταξύ 1981-1995 προσδιορίζει μια σταθερή πτωτική πορεία για το σύνολο της Περιφέρειας (από 6,7% του συνόλου της Χώρας το 1981, σε 5,8% το 1991 και 4,9% το 1995). Μεταξύ των νομών δραστηρική πτώση εμφανίζει ο Νομός Ιωαννίνων (από 68,3% της Περιφέρειας το 1981 σε 44,2% το 1995). Οι άλλοι τρεις νομοί εμφανίζουν αύξηση της συμμετοχής τους στις δημόσιες επενδύσεις της Περιφέρειας. Την μικρότερη αύξηση εμφανίζει ο Νομός Θεσπρωτίας (από 10,4% το 1981 σε 12,4% το 1995). Πολύ μεγάλες αυξήσεις εμφανίζουν ο Νομός Αρτας και ο Νομός Πρέβεζας.

Η θέση του Νομού Θεσπρωτίας φαίνεται ότι βελτιώνεται με βάση τις δημόσιες επενδύσεις με συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το σύνολο της περιόδου 1987-1999 (Πίνακας Α.6.1.2.6). Ο Νομός αυξάνει την συμμετοχή του στις

δημόσιες επενδύσεις των αναπτυξιακών προγραμμάτων που αφορούν την Περιφέρεια από 13,6% την περίοδο 1987-1991 σε 23,8% την περίοδο 1994-1999. Αντίθετα η αντίστοιχη συμμετοχή των άλλων νομών μειώνεται. Η αύξηση αυτή προέρχεται κυρίως την θεματική ενότητα των αναπτυξιακών υποδομών. Η ενότητα αυτή αφορά τις μεταφορικές υποδομές και η αύξηση οφείλεται κυρίως στα μεγάλα έργα της κατηγορίας αυτής την περίοδο 1994-1999 (Λιμάνι Ηγουμενίτσας, Εγνατία Οδός), τα οποία θα ενισχύσουν και ουσιαστικά την αναπτυξιακή θέση του Νομού και θα λειτουργήσουν ως μοχλός οικονομικής ανάπτυξης.

Στον τομέα των ιδιωτικών επενδύσεων που χρηματοδοτήθηκαν από τους αναπτυξιακούς νόμους η θέση της Περιφέρειας ως προς την Χώρα παραμένει σχετικά σταθερή στο επίπεδο του 3,5% επί του συνόλου της Χώρας. Δραστική αύξηση παρουσιάζει ο Νομός Πρέβεζας του οποίου η συμμετοχή στο σύνολο των ιδιωτικών επενδύσεων της Περιφέρειας αυξάνεται από 16,4% σε 35,3%. Ο Νομός Αρτας παρουσιάζει την μεγαλύτερη μείωση, ενώ οι μικρές μειώσεις παρουσιάζουν ο Νομός Ιωαννίνων και ο Νομός Θεσπρωτίας (από 18,6% σε 14,7%). Η εξέλιξη αυτή ανταποκρίνεται στην ελκυστικότητα των νομών σε ότι αφορά την προσέλκυση επενδύσεων και συμβαδίζει με τις θέσεις και τις τάσεις οικονομικής ανάπτυξης των νομών της Περιφέρειας.

Ενδιαφέρον έχουν τα στοιχεία δημοσίου και ιδιωτικού επενδεδυμένου κεφαλαίου αν και το γεγονός ότι δεν υπάρχουν διαθέσιμα πέραν του 1987 (Πίνακας Α.6.1.2.7) καθιστά τα συμπεράσματα τους ενδεικτικά. Η συμμετοχή του ιδιωτικού κεφαλαίου στο συνολικό επενδεδυμένο κεφάλαιο ακολουθεί διαχρονικά πτωτική πορεία αλλά είναι σταθερά μεγαλύτερη για το σύνολο της Χώρας έναντι της Περιφέρειας (70,7% έναντι 61% το 1987). Μεταξύ των νομών, ο Νομός Θεσπρωτίας παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής των ιδιωτικών επενδύσεων, το οποίο είναι υψηλότερο και του εθνικού μέσου όρου (81,5% το 1987). Αυτό ότι οφείλεται αφενός στο χαμηλό ύψος των δημοσίων επενδύσεων την περίοδο αυτή (όπως διαπιστώθηκε προηγουμένως) αλλά και στο ότι ο Νομός φαίνεται ότι είναι ελκυστικός για ιδιωτικές επενδύσεις παρά την μειωμένη ενίσχυσή του με δημόσιες επενδύσεις.

Αναπτυξιακές εξελίξεις και προοπτικές

Συνολικά τα συμπεράσματα της ανάλυσης της περιφερειακής οικονομίας με την μέθοδο της Απόκλισης-Συμμετοχής και οικονομικοί δείκτες δεν είναι ιδιαίτερα θετικοί αλλά σε συνδυασμό με τις αναπτυξιακές προοπτικές που οριοθετούν οι παρεμβάσεις της περιόδου 1994-2006 αλλά και τις τάσεις ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας συνολικά, προδιαγράφουν ένα θετικό αναπτυξιακό πλαίσιο για την Περιφέρεια και ενισχύουν τις προοπτικές σύγκλισής της με τον μέσο όρο της χώρας.

Οι δείκτες δείκτες αυτοί καλύπτουν την περίοδο μέχρι το 1995 και δεν ενσωματώνουν τα αποτελέσματα των αναπτυξιακών δράσεων της περιόδου του Β' ΚΠΣ (1994-1999) αλλά κατά ένα μεγάλο ποσοστό ούτε και τα αποτελέσματα του Α' ΚΠΣ (1991-1994), δεδομένου ότι οι επιπτώσεις των αναπτυξιακών προγραμμάτων στους οικονομικούς δείκτες εμφανίζονται πάντοτε με χρονική υστέρηση. Ομως, οι γενικότερες αναπτυξιακές εξελίξεις σε επίπεδο χώρας αλλά και η θέση της Περιφέρειας όπως αυτή διαμορφώνεται στο πλαίσιο της τρέχουσας οικονομικής και γεωπολιτικής συγκυρίας και των αναπτυξιακών δράσεων του Β' ΚΠΣ και του Γ' ΚΠΣ δημιουργούν βάσιμες προοπτικές, θετικών ρυθμών ανάπτυξης και σύγκλισης της Περιφέρειας προς το σύνολο της χώρας.

Καταρχήν, η εξέλιξη και οι προοπτικές των οικονομικών δεικτών για το σύνολο της Χώρας, όπου υπάρχουν πρόσφατα στοιχεία και προβλέψεις, είναι ιδιαίτερα θετικές. Ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ αναμένεται να αυξηθεί από 2,4 ετησίως το 1996 σε 4,3% το 2002¹ ενώ το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να μειωθεί σε 8,7% το 2002 και σε 6,0% το 2006¹. Η Περιφέρεια Ηπείρου οπωσδήποτε θα επωφεληθεί από αυτές τις θετικές εξελίξεις.

Παράλληλα, οι αναπτυξιακές δράσεις του Β' και του Γ' ΚΠΣ διαμορφώνουν ένα νέο αναπτυξιακό πλαίσιο για την Περιφέρεια και αντιμετωπίζουν βασικούς παράγοντες στους οποίους οφείλεται η αναπτυξιακή υστέρηση της Ηπείρου. Η υστέρηση αυτή και η σημερινή χαμηλή θέση της Περιφέρειας σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ελλάδα οφείλεται κυρίως με δύο παράγοντες, την απομόνωση της Περιφέρειας γεωγραφική και πολιτική και την παραδοσιακή παραγωγική δομή της. Αποτέλεσμα των δύο αυτών παραγόντων ήταν η δημιουργία, την μεταπολεμική περίοδο, ενός καθεστώτος παραμεθόριας οικονομικής προστασίας και κοινωνικής εσωστρέφειας και μια όχι ιδιαίτερα δυναμική ανταγωνιστική οικονομική βάση.

Ειδικότερα, σε ότι αφορά στον παράγοντα της απομόνωσης η γεωγραφική απομόνωση προέρχεται από τα φυσικά εμπόδια που χωρίζουν την Ηπειρο κυρίως από την Βόρεια Ελλάδα (ο ορεινός όγκος της Πίνδου) αλλά και από την Δυτική και Νότια / Κεντρική Ελλάδα αλλά και λόγω των ανεπαρκών οδικών υποδομών. Η πολιτική απομόνωση προέρχεται από τα κλειστά μέχρι την δεκαετία του 1990 σύνορα της Χώρας με την Αλβανία και την Δυτική Βαλκανική γενικότερα, η οποία αποτελεί φυσική οικονομική ενδοχώρα της Ηπείρου. Σε ότι αφορά την παραγωγική δομή της Περιφέρειας, η κυριαρχία του πρωτογενούς τομέα, και μάλιστα μέχρι πρόσφατα με σχετική παραδοσιακή μορφή, του οποίου η οικονομική απόδοση και η απασχόληση

¹. ΥΠΕΘΟ, Αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σύγκλισης 1999-2002, Δεκέμβριος 1999

². PRISMA, Ex ante Αξιολόγηση του Ε.Π. Συνεχιζόμενης Κατάρτισης και Απασχόλησης ΚΠΣ 2000-2006, Μάρτιος 2000.

ακολουθούν νομοτελειακά φθίνουσα πορεία, αποτελεί επίσης βασικό συντελεστή της χαμηλής θέσης της Περιφέρειας, σε σχέση με το σύνολο της Χώρας.

Υπό τις συνθήκες αυτές δεν είναι περίεργο ότι παρά τους πόρους που έχουν διατεθεί για την ανάπτυξη της Περιφέρειας από τα διαρθρωτικά ταμεία, την περίοδο μέχρι το 1994, η χαμηλή θέση της Περιφέρειας δεν έχει βελτιωθεί μέχρι το 1995 τελευταίο έτος, για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία ΑΕΠ. Αλλωστε τα αποτελέσματα των δημόσιων επενδύσεων εμφανίζονται οπωσδήποτε με χρονική υστέρηση από την κατασκευή των αντίστοιχων έργων και επομένως δεν θα έπρεπε να αναμένει κανείς την άμεση βελτίωση των οικονομικών δεικτών. Παράλληλα, οι δημόσιες επενδύσεις έχουν μεν άμεσα θετικά αποτελέσματα στα εισοδήματα και την απασχόληση κατά την διάρκεια της υλοποίησης των έργων και αποτελούν προϋπόθεση για την οικονομική ανάπτυξη, αλλά δεν την εξασφαλίζουν την οικονομική ανάπτυξη. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα όταν υπάρχει διασπορά πόρων σε έργα μικρής κλίμακας τα οποία δεν συμβάλλουν άμεσα ή και μακροπρόθεσμα στην οικονομική ανάπτυξη, και όταν περιορίζονται στις υποδομές δεν ενισχύουν την επιχειρηματικότητα όπως σε μεγάλο βαθμό έχει συμβεί με το Α' ΚΠΣ.

Οι παράγοντες αυτοί, οι οποίοι μπορεί να θεωρηθούν υπεύθυνοι για την χαμηλή θέση της Ηπείρου, αίρονται σταδιακά και δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την ανάκαμψη της οικονομίας της Περιφέρειας. Το Β' ΚΠΣ χρηματοδότησε μεγαλύτερα και περισσότερο αναπτυξιακά έργα από το Α' ΚΠΣ και δρομολόγησε έργα εθνικής κλίμακας, ενώ αντίστοιχος είναι ο προγραμματισμός του Γ' ΚΠΣ. Με τα έργα αυτά όχι μόνο αίρεται οριστικά η γεωγραφική απομόνωση της Περιφέρειας, αλλά η Ηπειρος καθίσταται βασικός κόμβος σύνδεσης της Ελλάδας με την Ευρώπη και την Δυτική Βαλκανική. Τα έργα αυτά περιλαμβάνουν την Εγνατία Οδό, τον Δυτικό Αξονα, το λιμάνι της Ηγουμενίτσας και τη Ζεύξη Ακτίου-Πρέβεζας. Στα έργα αυτά πρέπει να προστεθούν και τα μεγάλα έργα μεταφορικής υποδομής που επίσης έχουν δρομολογηθεί τα οποία βρίσκονται εκτός της Περιφέρειας αλλά που την αφορούν άμεσα, όπως ο ΠΑΘΕ και η Γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου, μέσω των οποίων η Ηπειρος θα συνδεθεί με την Πελοπόννησο και την Αττική. Παράλληλα, με τις πολιτικές εξελίξεις στην Αλβανία, η πολιτική απομόνωση της Περιφέρειας από την Δυτική Βαλκανική δεν υφίσταται πλέον και η Περιφέρεια αποκτά πρόσβαση σε μια σημαντική οικονομική ενδοχώρα.

Οι εξελίξεις αυτές, σε συνδυασμό με τις θετικές τάσεις σε επίπεδο Χώρας που αναφέρθηκαν προηγουμένως, δημιουργούν θετικές προϋποθέσεις για την οικονομική ανάκαμψη της Περιφέρειας. Οι θετικοί δείκτες στο επίπεδο της Περιφέρειας που επισημάνθηκαν προηγουμένως (πληθυσμιακή αύξηση, οικιακή κατανάλωση

ηλεκτρικής ενέργειας) μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελούν ενδείξεις της ανάκαμψης αυτής.

Ιδιαίτερα πλεονεκτική θέση με τις εξελίξεις αυτές θα εξασφαλίσει ο Νομός Θεσπρωτίας. Ο Νομός μέσω του Λιμανιού της Ηγουμενίτσας θα αναπτύξει ένα ρόλο βασικής μεταφορικής πύλης της Ελλάδας προς την Δυτική και Κεντρική Ευρώπη αλλά και ένα ρόλο πύλης προς την Αλβανία και την Δυτική Βαλκανική, η οποία μετά από πολύ μακρά περίοδο απομόνωσης μπορεί να εξελιχθεί σε οικονομική ενδοχώρα της Περιφέρειας. Ο ρόλος αυτός δημιουργεί ιδιαίτερα θετικές προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης για τον Νομό και μπορεί να τον καταστήσει σημαντικό περιφερειακό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης με πολλαπλασιαστικές θετικές επιπτώσεις για το σύνολο της Περιφέρειας Ηπείρου.

Ως "πύλη" προς την νότια και κεντρική Ευρώπη, η Θεσπρωτία αποτελεί κόμβο του άξονα Ανατολής – Δύσης, ο οποίος ενώνει με συνδυασμένο σύστημα μεταφορών το νοτιοδυτικό άκρο της Ευρώπης (Ισπανία) με την Ασία και τον Εύξεινο Πόντο μέσω Κωνσταντινούπολης. Επίσης αποτελεί η Θεσπρωτία κόμβο του διπλού Βόρειο-Δυτικού άξονα ο οποίος υποδηλώνει ένα διπλό διάδρομο ανάπτυξης, με αφετηρία την Πελοπόννησο και κατάληξη το Μόναχο, διατρέχοντας την ενδοχώρα της Αδριατικής από Ανατολάς και Δυσμάς. Ο δυτικός κλάδος του άξονα αυτού, ο οποίος διέρχεται από την Ιταλία, προτείνεται και από το Ευρωχωροταξικό ως βασικός αναπτυξιακός άξονας. Συνολικά η Θεσπρωτία αποτελεί, "πύλη", της χώρας τόσο προς τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και προς τις άλλες Βαλκανικές χώρες, μέσω της παρα-Αδριατικής ζώνης της Αλβανίας και Γιουγκοσλαβίας. Στον εθνικό χώρο, η Θεσπρωτία αποτελεί κομβικό σημείο συνάντησης αφενός του νέου Δυτικού Άξονα ο οποίος διατρέχει τη Δυτική Ακτή από Νότο προς Βορρά και φθάνει στη Θεσπρωτία μέσω της παρα-Ιόνιας οδού, και αφετέρου της Εγνατίας οδού, η οποία διατρέχει την χώρα από Δυσμάς προς Ανατολάς με απόληξη την Αλεξανδρούπολη.

ΔΟΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ–ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Η δομή της παραγωγής και το μέγεθος των τομέων της παραγωγικής δραστηριότητας (πρωτογενούς, δευτερογενούς, τριτογενούς), μιας γεωγραφικής περιοχής μπορούν να προσδιορισθούν με δύο διακριτούς δείκτες: την ποσοστιαία συμμετοχή κάθε τομέα ή κλάδου στο ΑΕΠ και στην απασχόληση. Για τον προσδιορισμό των δεικτών αυτών υπάρχουν εγγενείς δυσκολίες οι οποίες προέρχονται από τις αδυναμίες στις μεθόδους μέτρησης που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των δεικτών αυτών και στην χρονική υστέρηση των διαθέσιμων στοιχείων.

Τα μεγέθη της απασχόλησης καταγράφονται ανά δεκαετία με την Απογραφή Πληθυσμού και επομένως την παρούσα χρονική συγκυρία τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία είναι στοιχεία 1991. Για τα μεγέθη του ΑΕΠ η χρονική υστέρηση είναι μικρότερη αλλά δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία στο διοικητικό επίπεδο του Δήμου. Στοιχεία ΑΕΠ είναι διαθέσιμα μέχρι και το επίπεδο του Νομού και στην παρούσα χρονική συγκυρία τα πλέον πρόσφατα δημοσιευμένα στοιχεία είναι στοιχεία 1994. Και για τα δύο αυτά μεγέθη, η χρονική υστέρηση αποτελεί εξαιρετικά σοβαρό πρόβλημα με δεδομένες τις αλλαγές στην κατανομή του ΑΕΠ αλλά και της απασχόλησης ιδίως μεταξύ του πρωτογενούς και του τριτογενούς τομέα, οι οποίες είναι ιδιαίτερα έντονες σε νομούς όπως ο Νομός Θεσπρωτίας, όπου παραδοσιακά ήταν κυρίαρχη η αγροτική δραστηριότητα.

Υπό τις συνθήκες αυτές η ανάλυση της παραγωγικής δομής του Δήμου Ηγουμενίτσας βασίζεται κατ' ανάγκη σε ιστορικά στοιχεία και σε στοιχεία στο επίπεδο του Νομού και της Περιφέρειας με βάση τα οποία μπορεί να γίνουν υποθέσεις εργασίας και προβολές για την σημερινή παραγωγική δομή και τις τάσεις εξέλιξής της στο μέλλον. Παράλληλα αξιοποιούνται στοιχεία από την έρευνα επιχειρήσεων του Δήμου που διεξήχθη ειδικά για την παρούσα μελέτη και τρέχοντα στοιχεία του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Θεσπρωτίας.

Απασχόληση

Ιστορικά στοιχεία συμμετοχής των τριών τομέων παραγωγής στην απασχόληση για το έτος 1991 παρουσιάζονται στους Πίνακες Α.6.2.1 και Α.6.2.2. Ο πρωτογενής τομέας συμμετέχει μόνο με 15,5% στην απασχόληση του Δήμου, ακολουθεί ο δευτερογενής τομέας με συμμετοχή 22,9% ενώ ο τριτογενής τομέας συμμετέχει στην απασχόληση του Δήμου με 61,6%. Η διαχρονική αναδιάρθρωση της απασχόλησης υπέρ του τριτογενούς τομέα και εις βάρος του πρωτογενούς τομέα αναμένεται ότι έχει συνεχισθεί την περίοδο 1991-2001 και ότι θα συνεχισθεί και στο μέλλον αν και με μειωμένους ρυθμούς.

Έναντι του συνόλου του Νομού Θεσπρωτίας ο Δήμος Ηγουμενίτσας αποκλίνει όπως είναι αναμενόμενο, στα ποσοστά συμμετοχής στην απασχόληση του πρωτογενούς τομέα (15,5% για τον Δήμο έναντι 35,9% για τον Νομό το 1991) και του τριτογενούς τομέα (61,6% για τον Δήμο έναντι 41,1% για το Νομό το 1991) αλλά δεν διαφέρει ως προς την συμμετοχή του δευτερογενούς τομέα στην απασχόληση (22,9% για τον Δήμο έναντι 23,0% για τον Νομό το 1991).

ΑΕΠ

Σε ότι αφορά το ΑΕΠ τα διαθέσιμα στοιχεία φθάνουν μόνο μέχρι το επίπεδο του Νομού και επομένως το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του Νομού (Πίνακας Α.6.2.3) μπορεί να θεωρηθεί ως η πλησιέστερη προσέγγιση προς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του Δήμου. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του Νομού έχει πτωτική πορεία μεταξύ 1981 και 1995 η οποία κατά την περίοδο 1991-1995 επιδεινώνεται. Την πτωτική αυτή πορεία εκτιμάται ότι έχει παρακολουθήσει και ο Δήμος της Ηγουμενίτσας, αν και με ηπιότερους ρυθμούς, με δεδομένη την μικρή συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα στην οικονομία του Δήμου, η φθίνουσα εξέλιξη του οποίου αποτελεί και κύριο παράγοντα της φθίνουσας πορείας της οικονομίας του Νομού. Υπό τις συνθήκες αυτές με δεδομένη την πολύ μεγαλύτερη συμμετοχή του τριτογενούς τομέα στην απασχόληση και στο ΑΕΠ μπορεί με ασφάλεια να εκτιμηθεί ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του Δήμου είναι μεγαλύτερο από ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του Νομού, ότι δηλαδή υπερβαίνει για το 1995 το 61,9% του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας ή το 87,6% του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας. Επομένως μπορεί να εκτιμηθεί, με αρκετή ασφάλεια, ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του Δήμου προσεγγίζει το 100% του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας και το 70% του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας.

Για την περίοδο μετά το 1995 μπορεί να γίνει η εκτίμηση ότι η προηγούμενη πτωτική πορεία του κατά κεφαλήν έχει αναστραφεί και ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του Νομού αρχικά έχει σταθεροποιηθεί και ότι μακροπρόθεσμα θα ανακάμψει ακόμα και με το πλέον απαισιόδοξο σενάριο εξέλιξης². Η εκτίμηση αυτή βασίζεται στο μέγεθος των αναπτυξιακών επενδύσεων που έχουν γίνει στο Νομό μεταξύ 1995-1999 από το 2ο ΚΠΣ καθώς και το αναπτυξιακό πρόγραμμα 2000-2006 του 3ου ΚΠΣ και τις προοπτικές ανάπτυξης που δημιουργεί το πρόγραμμα αυτό για το Νομό Θεσπρωτίας και ειδικότερα για την πόλη και τον Δήμο της Ηγουμενίτσας. Η εκτίμηση αυτή οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ για τον Δήμο Ηγουμενίτσας θα παρακολουθήσει την θετική εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ του Νομού και μάλιστα με ταχύτερους ρυθμούς με δεδομένη την τομεακή διάρθρωση της οικονομίας του Δήμου και την ισχυρή θέση που κατέχει ο τριτογενής τομέας σε συνδυασμό με την προοπτική

² Βλέπε PRISMA, Χωροταξική Μελέτη Νομού Θεσπρωτίας.

ανάδειξης του Δήμου της Ηγουμενίτσας σε βασική πύλη μεταφορών προς την Δυτική Ευρώπη και κινητήριο μοχλό για την ανάπτυξη όλου του Νομού.

Με τις προοπτικές αυτές και με αφετηρία το μετριοπαθές σενάριο ανάπτυξης του Νομού Θεσπρωτίας, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του Δήμου μπορεί να προσεγγίσει το 85% του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας το 2010 και το 90% του ΑΕΠ της χώρας το 2021, και να υπερβεί το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας.

Σε ότι αφορά την συμμετοχή των τομέων παραγωγής στο ΑΕΠ του Δήμου και εδώ βάση υπολογισμού αποτελούν τα αντίστοιχα στοιχεία για το Νομό Θεσπρωτίας. Η διάρθρωση των ΑΕΠ του Δήμου μπορεί να υπολογισθεί από την διάρθρωση του ΑΕΠ του Νομού με την αναγωγή της ποσοστιαίας συμμετοχής του κάθε τομέα στο ΑΕΠ του Νομού στο επίπεδο του Δήμου με βάση την διάρθρωση της απασχόλησης στον Νομό και την παραδοχή της σταθερής αναλογίας μεταξύ ποσοστιαίας συμμετοχής του ΑΕΠ και ποσοστιαίας συμμετοχής της απασχόλησης για τον Νομό και τον Δήμο (Πίνακα Α.6.2.4). Με αυτήν την βάση υπολογισμού η συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα στο ΑΕΠ του Δήμου για το 1991 για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία απασχόλησης, εκτιμάται σε ποσοστό 11,5%, του δευτερογενούς σε 22,9% και του τριτογενούς σε 65,6%. Για την περίοδο μετά το 1991 η συμμετοχή του τριτογενούς τομέα στο ΑΣΕΠ έχει οπωσδήποτε αυξηθεί εις βάρος της συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα και μπορεί να εξακολουθήσει να αυξάνεται αν και με βραδύτερους ρυθμούς στο μέλλον.

Έρευνα επιχειρήσεων

Η έρευνα των επιχειρήσεων έγινε με δομημένο ερωτηματολόγιο το οποίο απεστάλη ταχυδρομικά στις επιχειρήσεις του Δήμου Ηγουμενίτσας που περιλαμβάνονται στο Μητρώο του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Θεσπρωτίας. Συνολικά απεστάλησαν ερωτηματολόγια σε 480 επιχειρήσεις από τις οποίες ανταποκρίθηκαν 23 ή 5% του συνόλου (στην πραγματικότητα το ποσοστό είναι μεγαλύτερο δεδομένου ότι σημαντικός αριθμός των επιχειρήσεων του Μητρώου μπορεί να έχουν διακόψει την λειτουργία τους). Το μικρό ποσοστό των επιχειρήσεων που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο δεν είναι ασύνηθες για το είδος αυτό της έρευνας, και εν μέρει οφείλεται στο μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων και στην αδυναμία σε πολλές περιπτώσεις του ιδιοκτητών να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο. Στο ποσοστό αυτό το δείγμα δεν είναι αντιπροσωπευτικό του συνόλου των επιχειρήσεων του Δήμου Ηγουμενίτσας και δεν επιτρέπει συγκρίσεις μεταξύ κλάδων. Όμως, παρά τον περιορισμένο αριθμό των απαντήσεων η έρευνα επιτρέπει την διαμόρφωση ενός προφίλ για ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων του Δήμου. Τα χαρακτηριστικά αυτά συνοψίζονται ως εξής:

- **Είδος, κλάδοι και τύπος εγκατάστασης:** Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων (78%) είναι ατομικές επιχειρήσεις, είναι εγκατεστημένες στην πλειοψηφία τους στα δημοτικά διαμερίσματα της Ηγουμενίτσας (57%) και της Ν. Σελεύκειας (26%), και προέρχονται ισομερώς από τον τριτογενή και τον δευτερογενή τομέα. Οι περισσότερες (57%) έχουν ιδρυθεί μετά το 1990 και μόνο μία είναι θυγατρική άλλης επιχείρησης.
- **Αγορά:** Σημαντικό ποσοστό των επιχειρήσεων απευθύνεται σε αγορές εκτός του Δήμου Ηγουμενίτσας και του Νομού Θεσπρωτίας. Ποσοστό 52% απευθύνεται στην αγορά της Ηπείρου, ποσοστό 22% στην αγορά της Αλβανίας, ποσοστό 17% στην εθνική αγορά και ποσοστό 13% στην αγορά της Ιταλίας ή και άλλων χωρών.
- **Διεύθυνση:** Το σύνολο των επιχειρήσεων διευθύνονται από τον ιδιοκτήτη τους, ή σε μία μόνο περίπτωση από συγγενή του ιδιοκτήτη. Η εκπαίδευση του διευθυντή της επιχείρησης, σε πολύ μικρό ποσοστό είναι επιπέδου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (15%), ενώ για την πλειοψηφία του είναι επιπέδου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (52%), με ένα σημαντικό ποσοστό να διαθέτει μόνο απολυτήριο στοιχειώδους εκπαίδευσης (33%).
- **Επιχείρηση:** Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων είναι μικρού μεγέθους. Η μεγάλη πλειοψηφία (78%) έχουν προσωπικό έως 5 άτομα και 22% προσωπικό μεταξύ 5-15 ατόμων. Περίπου οι μισές επιχειρήσεις (52%) απασχολούν και εποχιακό προσωπικό, κυρίως εργάτες και βοηθητικό προσωπικό. Όλες σχεδόν οι επιχειρήσεις και κυρίως οι μικρές με προσωπικό έως 5 άτομα απασχολούν μέλη της οικογένειας του επιχειρηματία. Καμιά επιχείρηση δεν διαθέτει επιστημονικό προσωπικό και μόνο μία στις τρεις (30%) διαθέτει οργανωμένο λογιστήριο.
- **Τάσεις απασχόλησης:** Οι επιχειρήσεις παρουσιάζουν κατά την τελευταία τριετία στασιμότητα απασχόλησης σε ποσοστό 74%, μείωση σε ποσοστό 5% και αύξηση μόνον σε ποσοστό 21%. Για την επόμενη τριετία οι επιχειρήσεις προβλέπουν αύξηση απασχόλησης σε ποσοστό 52%, στασιμότητα σε ποσοστό 43% και μείωση σε ποσοστό 8%.
- **Τεχνολογία-εξοπλισμός:** Την τελευταία δεκαετία 55% των επιχειρήσεων πραγματοποίησαν επενδύσεις τα τελευταία 10 χρόνια, τού εκσυγχρονισμού των εγκαταστάσεων τους στις περισσότερες περιπτώσεις χωρίς επιδότηση. Περίπου το 1/3 των επιχειρήσεων (35%) διαθέτει εξοπλισμό νέας τεχνολογίας. Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων (52%) διαθέτει σύγχρονο εξοπλισμό αλλά παλαιάς τεχνολογίας, ενώ μικρό ποσοστό (17%) διαθέτει παλιό εξοπλισμό. Λιγότερες από τις μισές επιχειρήσεις (43%) διαθέτουν Η/Υ και ελάχιστες χρησιμοποιούν ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ή είναι συνδεδεμένες με το Διαδίκτυο.

- **Καθεστώς και τόπος εγκατάστασης:** Οι επιχειρήσεις είναι εγκατεστημένες σε ιδιόκτητο ή ενοικιαζόμενο χώρο σε αναλογία 1:1. Ενδιαφέρον για μετεγκατάσταση σε βιοτεχνικό ή βιομηχανικό πάρκο εξέφρασε η πλειοψηφία των επιχειρήσεων (62%), ή σχεδόν το σύνολο των επιχειρήσεων των οποίων το αντικείμενο επιτρέπει την μετεγκατάσταση.
- **Κύκλος εργασιών:** Σχεδόν το ήμισυ των επιχειρήσεων (45%) έχουν κύκλο εργασιών έως 10 εκ. δρχ., 41% έχουν κύκλο εργασιών μεταξύ 10 και 100 εκ. δρχ. Μόνο 14% (3 επιχειρήσεις) έχουν κύκλο εργασιών άνω των 100 εκ. δρχ., από τις οποίες μια έχει κύκλο εργασιών άνω των 500 εκ. δρχ.
- **Τάσεις κύκλου εργασιών:** Οι επιχειρήσεις παρουσιάζουν κατά την τελευταία τριετία αύξηση του κύκλου εργασίας σε ποσοστό 62%, στασιμότητα σε ποσοστό 19% και μείωση σε ποσοστό 19%.
- **Προβλήματα:** Τα κυριότερα προβλήματα που αναφέρουν οι επιχειρήσεις αφορούν κατά σειρά σημασίας τους τομείς:
 - συναλλαγών με δημόσιες υπηρεσίες (61%),
 - Παραγωγής (57%),
 - προμήθειας πρώτων υλών (57%),
 - χρηματοδότησης και δανειοδοτήσης (48%),
 - κόστους εργασίας (43%),
 - εξεύρεση κατάλληλου προσωπικού (43%).
- **Προοπτικές ανάπτυξης:** Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων (77%) θεωρεί ότι υπάρχουν θετικές προοπτικές ανάπτυξης της επιχείρησης για την περίοδο των επόμενων 2-3 ετών (καλές προοπτικές σε ποσοστό 55% και πολύ καλές προοπτικές σε ποσοστό 22%). Μικρότερο ποσοστό (22%) θεωρεί ότι οι προοπτικές ανάπτυξης της επιχείρησης είναι είτε στάσιμες (13%) είτε κακές (9%).
- **Παράγοντες θετικών προοπτικών ανάπτυξης:** Για τις επιχειρήσεις που θεωρούν ότι έχουν θετικές προοπτικές ανάπτυξης ως σημαντικότεροι παράγοντες αξιολογούνται δημόσιες υποδομές που κατασκευάζονται (Λιμάνι, Εγνατία Οδός κλπ) και γενικότερα η πλεονεκτική θέση και οι θετικές αναπτυξιακές τάσεις της πόλης της Ηγουμενίτσας (35%), και σε ότι αφορά τις ιδέες της επιχείρησης, η ποιότητα των προϊόντων και υπηρεσιών και οι ανταγωνιστικές τιμές της επιχείρησης (35%) και η οργάνωση και ο εκσυγχρονισμός της επιχείρησης (18%).
- **Παράγοντες αρνητικών προοπτικών ανάπτυξης:** Οι επιχειρήσεις με αρνητικές προοπτικές, αναφέρουν ως αρνητικούς παράγοντες, την υποβάθμιση της παραλιακής ζώνης, τις αναπτυξιακές επιλογές των τοπικών φορέων και την γενικότερη οικονομική κρίση.

- **Σημασία μεγάλων έργων:** Η μεγάλη πλειοψηφία των επιχειρήσεων (73%) θεωρούν ότι το Λιμάνι της Ηγουμενίτσας και η Εγνατία Οδός θα έχουν θετικό ρόλο στην ανάπτυξή τους (πάρα πολύ θετικό ρόλο σε ποσοστό 30% και αρκετά θετικό ρόλο σε ποσοστό 43%). Μόνο το 17% των επιχειρήσεων θεωρεί ότι δεν θα έχουν καθόλου ρόλο.
- **Αναπτυξιακό Σχέδιο Δήμου:** Σε ότι αφορά το Αναπτυξιακό Σχέδιο του Δήμου, το ενδιαφέρον των επιχειρήσεων για το τι πρέπει να ληφθεί υπόψη περιλαμβάνει κατά σειρά προτεραιότητας τους εξής τομείς:
 - Μεταφορικές υποδομές (46%)
 - Υποδομές και υπηρεσίες προστασίας περιβάλλοντος (23%)
 - Ανάπτυξη τουρισμού (23%)
 - Μετεγκατάσταση επιχειρήσεων εκτός πόλης (15%)
 - Καλύτερη εξυπηρέτηση από δημόσιες υπηρεσίες (8%)

A.6.3 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Ο πρωτογενής τομέας συμμετέχει κατά 15,5% στην απασχόληση και, σύμφωνα με τις προηγούμενες εκτιμήσεις, κατά 11,5% στο ΑΕΠ το 1991 (Πίνακας Α.6.2.4). Δεν υπάρχουν προγενέστερα στοιχεία απασχόλησης ΑΕΠ για τον νέο Δήμο Ηγουμενίτσας, αλλά μπορεί να εκτιμηθεί με ασφάλεια ότι το μέγεθος του τομέα και στο Δήμο έχει ακολουθήσει φθίνουσα πορεία ανάλογη με την φθίνουσα πορεία του πρωτογενούς τομέα πανελλαδικά, όπως δείχνουν και τα ιστορικά στοιχεία για τον Νομό Θεσπρωτίας της Περιφέρειας και της Χώρας (Πίνακας Α.6.2.5) και ότι η φθίνουσα αυτή πορεία θα συνεχισθεί και στο μέλλον. Η εκτίμηση αυτή επιβεβαιώνεται και από τις διαχρονικές μεταβολές της γεωργικής και κτηνοτροφικής δραστηριότητας που παρουσιάζονται σε επόμενες παραγράφους. Θετική πορεία ακολουθεί μόνο ο κλάδος της αλιείας ως προς την ιχθυοκαλλιέργεια η οποία έχει ακολουθήσει δυναμική πορεία και στο σύνολο του Νομού την δεκαετία 1990-2000.

Γεωργία

Αναλυτικά στοιχεία για την γεωργική δραστηριότητα στο Δήμο Ηγουμενίτσας παρουσιάζονται στον Χάρτη Α.6.3.-1 και στους Πίνακες Α.6.3.1-Α.6.3.6 για την περίοδο 1993-1997. Το 1997, τελευταίο έτος για το οποίο υπάρχουν δημοσιευμένα στατιστικά στοιχεία οι καλλιεργούμενες εκτάσεις στον Δήμο Ηγουμενίτσας ήταν 19.440 στρέμματα ή 90,4% της συνολικής γεωργικής γης του Δήμου, με 2070 στρέμματα ή 9,6% σε αγρανάπαυση. Συνολικά η καλλιεργούμενη έκταση του Δήμου αντιπροσωπεύει περίπου το 10% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης του Νομού. Η καλλιεργούμενη έκταση κατανέμεται σχεδόν ισομερώς μεταξύ δενδρωδών καλλιεργειών (48%) και αροτραίων καλλιεργειών (45,8% εκ των οποίων 20,4% τριφύλλι και 10,9% καλαμπόκι), ενώ το υπόλοιπο της καλλιεργημένης έκτασης καλύπτεται από κηπευτικά (5,5%). Από το σύνολο της καλλιεργούμενης έκτασης αρδεύεται το 1997 το 60,2%, ποσοστό σημαντικά υψηλότερο του μέσου όρου του Νομού. Οι κηπευτικές καλλιέργειες αρδεύονται σε ποσοστό 100%, οι αροτραίες καλλιέργειες σε ποσοστό 83% και οι δενδρώδεις σε ποσοστό 36% (Πίνακας Α.6.3.4).

Η καλλιεργούμενη έκταση του Δήμου συγκεντρώνεται κυρίως στα δημοτικά διαμερίσματα της Σελεύκειας (27,8%) και του Καστρίου (19,7%), τα δημοτικά διαμερίσματα του Μαυρουδίου, του Αγ. Βλασίου και Γραικοχωρίου συγκεντρώνουν το 34,1% της καλλιεργούμενης έκτασης του Δήμου και ακολουθούν τα υπόλοιπα διαμερίσματα. Αντίστοιχη είναι και η κατανομή της γεωργικής παραγωγής μεταξύ των διαμερισμάτων του Δήμου. Τρία διαμερίσματα συγκεντρώνουν συνολικά το 72,2% της όλης παραγωγής του Δήμου (Καστρίου 28,1%, Ν. Σελεύκειας 24%, Αγ. Βλάσιου 20,1%). Τα τρία αυτά διαμερίσματα συγκεντρώνουν το 90,3% της αροτραίας

παραγωγής και 43,2% της παραγωγής των δενδρωδών καλλιεργειών και το 73,5% της κηπευτικής παραγωγής. Στο διαμέρισμα της Ν. Σελεύκειας παράγεται το 66,5% των κηπευτικών προϊόντων και ακολουθεί το διαμέρισμα της Ηγουμενίτσας με 19,9%.

Συνολικά η γεωργική δραστηριότητα στην περιοχή του Δήμου παρουσιάζει, όπως είναι και αναμενόμενο, τάσεις μείωσης (Πίνακες Α.6.3.1, Α.6.3.2.). Ακολουθεί την γενικότερη τάση μείωσης του μεγέθους του πρωτογενούς τομέα πανελλαδικά καθώς επίσης και την τάση αστικοποίησης της περιοχής του Δήμου Ηγουμενίτσας. Μεταξύ 1993 και 1997, το σύνολο της γεωργικής γης μειώνεται κατά 27,3% από 29.588 στρέμματα το 1993 σε 21.510 στρέμματα το 1997. Το μεγαλύτερο μέρος της μείωσης αυτής αφορά την αγρανάπαυση η οποία υποδιπλασιάζεται από 19,6% σε 9,7% την ίδια περίοδο. Πολύ μικρότερη μείωση, κατά 18% παρουσιάζει η καλλιεργούμενη έκταση του Δήμου την ίδια περίοδο. Μείωση κατά 7,2%, η οποία όμως είναι μικρότερη από αυτή της καλλιεργούμενης έκτασης, παρουσιάζει και η γεωργική παραγωγή. Την ίδια περίοδο η γεωργική γη για το σύνολο του Νομού μειώνεται κατά 9,4% ενώ η καλλιεργούμενη έκταση μειώνεται οριακά κατά 1,6%. Μεγάλη μείωση σημειώνεται και εδώ στην αγρανάπαυση. Το ποσοστό της αρδευόμενης έκτασης αυξάνεται και εδώ από 31,7% σε 38,7%. Για το σύνολο του Νομού η γεωργική παραγωγή παραμένει σχεδόν σταθερή (+1%).

Την περίοδο αυτή (1993-1997) μεταξύ των βασικών καλλιεργειών, τα κηπευτικά παρουσιάζουν αύξηση και στην καλλιεργούμενη έκταση (44,6%) και στην παραγωγή (5,6%), οι δενδρώδεις καλλιέργειες μειώνονται και ως προς τις καλλιεργούμενες εκτάσεις (-2,6%) και ως προς την παραγωγή (-21,3%). Οι αροτραίες καλλιέργειες μειώνονται στο σύνολό τους κατά πολύ ως προς την καλλιεργούμενη έκταση (-33,2%) με την παραγωγή να διατηρείται συνολικά σταθερή (+1,1%), ενώ ενισχύεται κατά πολύ (σχεδόν υπερδιπλασιάζεται) η παραγωγή του τριφυλλιού και μειώνεται αντίστοιχα (υποδιπλασιάζεται) η παραγωγή του καλαμποκιού. Παράλληλα το ποσοστό των αρδευόμενων εκτάσεων βελτιώνεται σημαντικά μεταξύ 1993 και 1997 από 47,6% σε 60,2% αντίστοιχα.

Μεταξύ 1993 και 1997 παρατηρούνται και σημαντικές διαφοροποιήσεις στην διάρθρωση της γεωργικής δραστηριότητας ορισμένων διαμερισμάτων του Δήμου. Η συμμετοχή του διαμερίσματος της Ηγουμενίτσας στην γεωργική δραστηριότητα μειώνεται ως προς την καλλιεργούμενη έκταση, η οποία υποδιπλασιάζεται από 12,6% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης σε 6,6% και ως προς την γεωργική παραγωγή η οποία μειώνεται από 10,6% το 1993 σε 7,5% το 1997. Σημαντική μείωση παρατηρείται στο διαμέρισμα της Ν. Σελεύκειας στις αροτραίες καλλιέργειες όπου η καλλιεργούμενη έκταση σχεδόν υποδιπλασιάζεται μεταξύ 1993 και 1997 ενώ η παραγωγή υπο-εξαπλασιάζεται την ίδια περίοδο, ενώ αντίθετα, αυξάνεται η παραγωγή

κηπευτικών όπου πλέον η Ν. Σελεύκεια κατέχει κυρίαρχη θέση στην περιοχή του Δήμου. Αύξηση της γεωργικής δραστηριότητας παρουσιάζει το διαμέρισμα του Αγ. Βλασίου όπου η καλλιεργούμενη έκταση αυξάνεται κατά 12% και η παραγωγή κατά 67%.

Κτηνοτροφία

Αναλυτικά στοιχεία για το ζωικό κεφάλαιο και την κτηνοτροφική παραγωγή στον Δήμο Ηγουμενίτσας παρουσιάζονται στον Χάρτη Α.6.3.-2 και στους Πίνακες Α.6.3.7 έως Α.6.3.14 για την περίοδο 1993-1997. Το 1997, τελευταίο έτος για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία η κτηνοτροφική δραστηριότητα του Δήμου συγκεντρώνεται στο κλάδο της αγελαδοτροφίας όπου το μερίδιο του Δήμου στο ζωικό κεφάλαιο του Νομού ανέρχεται σε 17,9%. Οι κλάδοι της πτηνοτροφίας, της αιγοπροβατοτροφίας και της χοιροτροφίας είναι πολύ λιγότερο αναπτυγμένοι. Στους κλάδους αυτούς η συμμετοχή του Δήμου στο ζωικό κεφάλαιο του Νομού κυμαίνεται μεταξύ 5% και 8%, ενώ συνολικά, με αναγωγή σε κτηνοτροφικά ισοδύναμα, ο Δήμος Ηγουμενίτσας συμμετέχει κατά 17,1% στην κτηνοτροφική δραστηριότητα του Νομού Θεσπρωτίας. Με την αναγωγή του αριθμού των ζώων σε κτηνοτροφικά ισοδύναμα ο κλάδος της αγελαδοτροφίας συγκεντρώνει το 1997 το 83% του ζωικού κεφαλαίου του Δήμου, έναντι 79,1% για το σύνολο του Νομού, ενώ ο κλάδος της αιγοπροβατοτροφίας συγκεντρώνει 11,3% έναντι 27,8% αντίστοιχα για το Νομό.

Σε ότι αφορά την κτηνοτροφική παραγωγή ο Δήμος συμμετέχει με ποσοστό 9% στην παραγωγή γάλακτος του Νομού και με ποσοστό 1,6% στην παραγωγή τυριού του Νομού (Πίνακας Α.6.3.14).

Διαχρονικά η κτηνοτροφική δραστηριότητα του Δήμου μειώνεται. Το ζωικό κεφάλαιο ανηγμένο σε κτηνοτροφικά ισοδύναμα μειώνεται κατά 4% μεταξύ 1992-1997. Η μείωση αυτή προέρχεται από τον κλάδο της αγελαδοτροφίας όπου το ζωικό κεφάλαιο μειώνεται κατά 8% ενώ το ζωικό κεφάλαιο στους κλάδους της αιγοτροφίας και προβατοτροφίας αυξάνεται κατά 11% και 7,8% αντίστοιχα.

Συνολικά η συμμετοχή του Δήμου στο ζωικό κεφάλαιο του Νομού μειώνεται οριακά την περίοδο αυτή από 18,2% σε 17,1%. Την ίδια περίοδο η παραγωγή γάλακτος ακολουθεί την μείωση του ζωικού κεφαλαίου του Νομού και μειώνεται κατά 17,6% μεταξύ 1993 και 1997 ενώ η παραγωγή τυριού αυξάνεται κατά 26,7% την ίδια περίοδο. Αντίθετη πορεία ακολουθεί η κτηνοτροφική παραγωγή του Νομού την ίδια περίοδο.

Η κτηνοτροφική δραστηριότητα του Δήμου συγκεντρώνεται στο δημοτικό διαμέρισμα της Ηγουμενίτσας, το οποίο συγκεντρώνει το 43,6% του ζωικού κεφαλαίου του Δήμου. Ακολουθούν, αλλά με πολύ μικρότερη συμμετοχή, στο ζωικό κεφάλαιο του Δήμου τα

διαμερίσματα της Ν. Σελεύκειας και του Καστριού τα οποία συγκεντρώνουν το 31,3% του ζωικού κεφαλαίου του Δήμου (18,5% η Ν. Σελεύκεια και 12,8% το Καστρί).

Αντίστοιχη είναι και η κατανομή της κτηνοτροφικής παραγωγής μεταξύ των δημοτικών διαμερισμάτων του δήμου. Διαχρονικά η συμμετοχή του δημοτικού διαμερίσματος της Ηγουμενίτσας στο ζωικό κεφάλαιο του Δήμου μειώνεται από 49,3% το 1993 σε 43,6% το 1997, ενώ αυξάνεται αντίστοιχα η συμμετοχή των διαμερισμάτων της Ν. Σελεύκειας και του Καστριού από 20,5% το 1993 σε 31,3% το 1997. Αντίστοιχες τάσεις παρουσιάζουν και τα μεγέθη της κτηνοτροφικής παραγωγής.

Αλιεία

Η Ηγουμενίτσα αποτελεί το κύριο αλιευτικό κέντρο του Νομού Θεσπρωτίας. Μαζί με τις άλλες περιοχές του Νομού που επίσης έχουν αλιευτική δραστηριότητα (Σαγιάδα, Σύβοτα και Πλαταριά) συγκεντρώνει 85 μικρά σκάφη μικρότερα των 12 μέτρων συνολικής χωρητικότητας 200 GRT που απασχολούν περίπου 120-130 άτομα και παράγουν περίπου 500 τόνους αλιευμάτων ετησίως.

Η Ηγουμενίτσα αποτελεί επίσης μαζί με την Σαγιάδα κέντρο θαλασσοκαλλιέργειας εκτακτικού τύπου που βασίζεται στην εκμετάλλευση της λιμνοθάλασσας και εντατικής ιχθυοκαλλιέργειας. Η θαλασσοκαλλιέργεια αποτελεί φθίνουσα δραστηριότητα και απασχολεί συνολικά στις περιοχές αυτές περίπου 80 άτομα. Αντίθετα η ιχθυοκαλλιέργεια αποτελεί δυναμικό κλάδο. Σήμερα λειτουργούν 17 μονάδες εκ των οποίων 11 στην περιοχή της Σαγιάδας και 6 στην περιοχή της Ηγουμενίτσας (Πίνακας Α.6.3.15), έναντι 4 το 1990, με παραγωγή 2.500-3.000 τόνους, έναντι 25 το 1990, και απασχολούν σήμερα περί τα 100 άτομα.

ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Ο δευτερογενής τομέας συμμετέχει κατά 23,0% στην απασχόληση και κατά 22,9% στο ΑΕΠ του Δήμου σύμφωνα με τις εκτιμήσεις που έγιναν παραπάνω για το έτος 1991. Το μέγεθος του τομέα με κριτήριο την συμμετοχή του στην απασχόληση και το ΑΕΠ (Πίνακας Α.6.2.4) βρίσκεται το 1991 περίπου στο ίδιο ύψος με τον Νομό (23% της απασχόλησης και 24,6% του ΑΕΠ) και την Περιφέρεια (22,4% της απασχόλησης και 22,2% του ΑΕΠ) άλλα σε χαμηλότερο ύψος έναντι της χώρας (25,4% της απασχόλησης και 27,4% του ΑΕΠ).

Διαχρονικά για το σύνολο του Νομού το μέγεθος του ΑΕΠ ακολουθεί πτωτική πορεία μεταξύ 1981 και 1991 (ετήσιος ρυθμός μείωσης 0,11%) αλλά ανακάμπτει την περίοδο μεταξύ 1991 και 1995, τελευταίο έτος για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία (ετήσιος ρυθμός αύξησης 0,46%) ενώ την ίδια περίοδο η Περιφέρεια και η χώρα εμφανίζουν αρνητικούς ρυθμούς (Πίνακας Α.6.4.1). Η συμμετοχή του Νομού στον δευτερογενή τομέα του συνόλου της περιφέρειας παρουσιάζει επίσης θετική πορεία. Το μερίδιο του Νομού στο ΑΕΠ του τομέα αυξάνεται από 12,4% το 1991 σε 13,5% το 1995 και το μερίδιο στην απασχόληση από 10,7% το 1981 σε 13,4% το 1991 (Πίνακας Α.6.4.2). Την ίδια περίοδο 1981-1991 η απασχόληση του τομέα στο Νομό αυξάνεται κατά 14,5% ενώ πτωτική πορεία την περίοδο αυτή ακολουθεί το μέγεθος της απασχόληση στο επίπεδο της Περιφέρειας και στο επίπεδο της χώρας. Τα στοιχεία αυτά σε συνδυασμό με τις προοπτικές ανάπτυξης του Νομού και ανάδειξης της Ηγουμενίτσας σε πύλη της χώρας προς την Κεντρική και Δυτική Ευρώπη συνιστούν ενδείξεις ότι το μέγεθος του δευτερογενούς τομέα στο επίπεδο του Νομού και κατ' επέκτασιν και στο επίπεδο του Δήμου θα ακολουθήσει θετικούς ρυθμούς και στο μέλλον.

Η διάρθρωση του δευτερογενούς τομέα δεν μπορεί να προσδιορισθεί με ακρίβεια επειδή δεν υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία στο επίπεδο του Δήμου αλλά και αυτά τα οποία είναι διαθέσιμα δεν είναι επίκαιρα. Τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, προέρχονται από το Μητρώο των Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ, αφορούν το 1994, και καλύπτουν το σύνολο του Νομού (Πίνακας Α.6.4.3). Τα στοιχεία αυτά προσφέρουν μια πρώτη προσέγγιση της διάρθρωσης του δευτερογενούς τομέα δεδομένου ότι οι επιχειρήσεις του Δήμου Ηγουμενίτσας συνιστούν περίπου το 40% του συνόλου των επιχειρήσεων του δευτερογενούς τομέα του Νομού Θεσπρωτίας σύμφωνα με τα στοιχεία του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Θεσπρωτίας (333 επιχειρήσεις σε σύνολο 813 για τον Νομό-βλέπε Πίνακα Α.6.4.4).

Τα στοιχεία αυτά προσδιορίζουν ως μεγαλύτερο κλάδο τις κατασκευές που περιλαμβάνουν το 1994 314 επιχειρήσεις και έχουν μερίδιο στην Περιφέρεια 17,8% του

αριθμού των επιχειρήσεων, 10,3% της μέσης ετήσιας απασχόλησης και 8,1% του κύκλου εργασιών. Η μεταποίηση συγκεντρώνει 147 επιχειρήσεις με σημαντικότερο κλάδο της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών, ο οποίος περιλαμβάνει 75 επιχειρήσεις και μερίδιο στην Περιφέρεια, 4,2% του αριθμού των επιχειρήσεων, 3,4% της μέσης ετήσιας απασχόλησης και 5,2% του κύκλου εργασιών.

Καλύτερη και πλέον επίκαιρη προσέγγιση προσφέρουν πρόσφατα στοιχεία (για το έτος 2000) του Επιμελητηρίου Θεσπρωτίας για τις επιχειρήσεις του Δήμου Ηγουμενίτσας. Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται στους Πίνακες Α.6.4.4 και Α.6.4.5. Η διάρθρωση του τομέα για τον Δήμο Ηγουμενίτσας και για το σύνολο του Νομού Θεσπρωτίας προσδιορίζεται με βάση τον αριθμό των επιχειρήσεων, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τυχόν διαφορές στο μέσο μέγεθος επιχειρήσεων μεταξύ κλάδων.

Ο Δήμος Ηγουμενίτσας συγκεντρώνει 333 επιχειρήσεις του δευτερογενούς τομέα ή 41% του συνόλου των επιχειρήσεων του Νομού. Μεταξύ των επιχειρήσεων του δευτερογενούς τομέα 217 επιχειρήσεις (ποσοστό 65,1%) ανήκουν στον κλάδο των κατασκευών, ενώ 114 επιχειρήσεις (ποσοστό 34,9%) στον τομέα της μεταποίησης. Δύο επιχειρήσεις ανήκουν στον κλάδο των ορυχείων και λατομείων. Στον τομέα της μεταποίησης οι εξής δύο κλάδοι καλύπτουν το 49,1% των επιχειρήσεων της μεταποίησης.

- Βιομηχανία τροφίμων και ποτών με 25 επιχειρήσεις ή 21,9% της μεταποίησης του Δήμου και 30,9% της μεταποίησης του Νομού.
- Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων με εξαίρεση μηχανήματα και είδη εξοπλισμού, με 31 επιχειρήσεις ή 27,2% της μεταποίησης του Δήμου και 36,5% της μεταποίησης του Νομού.

Πέντε άλλοι κλάδοι συγκεντρώνουν 39 επιχειρήσεις και καλύπτουν το 34,2% του τομέα της μεταποίησης:

- Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών.
- Κατασκευή ειδών ένδυσης-κατεργασίας βαφής γουναρικών.
- Εκδόσεις, εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων εγγραφής ήχου και εικόνας και μέσων πληροφορικής.
- Κατασκευή άλλων προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά.
- Κατασκευή επίπλων-λοιπές βιομηχανίες.

Για το σύνολο του Νομού, η διάρθρωση του δευτερογενούς τομέα αντιστοιχεί σχεδόν απόλυτα με την διάρθρωση του τομέα για τον Δήμο. Ο κλάδος των κατασκευών στον Νομό συμμετέχει στον τομέα με το ίδιο περίπου ποσοστό όπως και στον Δήμο, ενώ μεταξύ των κλάδων της μεταποίησης παρουσιάζονται με σημαντική συμμετοχή οι ίδιοι κλάδοι που έχουν σημαντική συμμετοχή στον Δήμο.

Σε ότι αφορά το μέγεθος των επιχειρήσεων του τομέα με κριτήριο την απασχόληση, αυτό μπορεί να προσεγγισθεί μόνο για τον κλάδο της μεταποίησης, δεδομένου ότι τα σχετικά στοιχεία του Μητρώου των Επιχειρήσεων δεν αποτελούν αξιόπιστη πηγή για το χαρακτηριστικό αυτό. Και εδώ όμως λόγω της έλλειψης στοιχείων στο επίπεδο του Δήμου, την πλησιέστερη προσέγγιση αποτελούν τα στοιχεία του Νομού τα οποία όμως φθάνουν μόνο μέχρι το 1988 (Πίνακας Α.6.4.6). Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι υπάρχει μια τάση αύξησης του μεγέθους των επιχειρήσεων και σύγκλισης του Νομού, και κατ' επέκταση του Δήμου, με τους μέσους όρους των άλλων νομών της Περιφέρειας, αλλά, όπως είναι αναμενόμενο, όχι με τους μέσους όρους της χώρας συνολικά. Μεταξύ 1978-1988 το ποσοστό της απασχόλησης σε επιχειρήσεις που απασχολούν μέχρι 9 άτομα μειώνεται από 85% σε 56%, επίπεδο που πλησιάζει τα αντίστοιχα επίπεδα των άλλων νομών της Περιφέρειας. Όμως το μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων εξακολουθεί να παραμένει ιδιαίτερα μικρό και όλες οι διαθέσιμες ενδείξεις δείχνουν ότι η κατάσταση αυτή δεν έχει αλλάξει σημαντικά. Μάλιστα η μοναδική μεγάλη επιχείρηση που λειτουργούσε στην περιοχή έκλεισε το 1993.

ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Ο τριτογενής τομέας συμμετέχει κατά 61,6% στην απασχόληση και κατά 65,6% στο ΑΕΠ του Δήμου σύμφωνα με τις εκτιμήσεις που έγιναν παραπάνω για το 1991 (Πίνακας Α.6.5.4). Το μέγεθος του τομέα με κριτήριο την συμμετοχή του στην απασχόληση και το ΑΕΠ υπερβαίνει το 1991 κατά πολύ το μέγεθος του τομέα στα επίπεδα του Νομού (41,1% της απασχόλησης και 46,7% του ΑΕΠ), της Περιφέρειας (46,2% της απασχόλησης και 49,3% του ΑΕΠ) αλλά και της χώρας (55% της απασχόλησης και 55,5% του ΑΕΠ). Μεταξύ 1981 και 1991, τελευταίο έτος για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, το μέγεθος της απασχόλησης αυξάνεται. Την ίδια περίοδο αυξάνεται αντίστοιχα και το μέγεθος της απασχόλησης του τομέα για το Νομό και την Περιφέρεια, ενώ παραμένει σταθερό για το σύνολο της χώρας.

Διαχρονικά, το μέγεθος του ΑΕΠ του τριτογενούς τομέα για το σύνολο του Νομού, μετά από μια περίοδο στασιμότητας ή και οριακής υστέρησης έναντι της Περιφέρειας και της χώρας, παρουσιάζει θετική πορεία (Πίνακας Α.6.5.1.). Μεταξύ 1981 έως 1991 ο Νομός Θεσπρωτίας παρουσιάζει ρυθμό ετήσιας αύξησης 2,4% η οποία υπολείπεται οριακά της αντίστοιχης αύξησης του τομέα στα επίπεδα της Περιφέρειας (2,6%) και της χώρας (2,9%). Όμως, μεταξύ 1991 και 1994 ο Νομός παρουσιάζει ρυθμό ετήσιας αύξησης 4,7% ο οποίος υπερβαίνει κατά πολύ τους αντίστοιχους ρυθμούς αύξησης στα επίπεδα της Περιφέρειας (3,8%) και της Χώρας (1,5%). Η συμμετοχή του Νομού στον δευτερογενή τομέα του συνόλου της Περιφέρειας παρουσιάζει επίσης θετική πορεία. Το μερίδιο του Νομού στο ΑΕΠ του τομέα αυξάνεται από 12,4% το 1981 σε 13,5% το 1991 και παραμένει στο ίδιο επίπεδο το 1995, ενώ το μερίδιο του Νομού στην απασχόληση του τομέα αυξάνεται μεταξύ 1981 και 1991 από 10,7% σε 13,4% (Πίνακας Α.6.4.2.).

Όπως και για τον δευτερογενή τομέα, η διάρθρωση του τριτογενούς τομέα δεν μπορεί να προσδιορισθεί με ακρίβεια επειδή δεν υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία στο επίπεδο του Δήμου αλλά και αυτά τα οποία είναι διαθέσιμα δεν είναι επίκαιρα. Τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, προέρχονται από το Μητρώο των Επιχειρήσεων της ΕΣΥΕ, αφορούν το 1994 και καλύπτουν το σύνολο του Νομού (Πίνακας Α6.4.3). παρόλα αυτά, προσφέρουν μια πρώτη προσέγγιση της διάρθρωσης του τριτογενούς τομέα δεδομένου ότι οι επιχειρήσεις του Δήμου Ηγουμενίτσας συνιστούν περίπου το 50% του τριτογενούς τομέα του Νομού (1.559 επιχειρήσεις σε σύνολο 3.055 για τον Νομό) σύμφωνα με τα στοιχεία του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Θεσπρωτίας.

Τα στοιχεία αυτά προσδιορίζουν ως μεγαλύτερο κλάδο το εμπόριο που περιλαμβάνει το 1994 628 επιχειρήσεις με μερίδιο στην Περιφέρεια το 3,2% της μέσης ετήσιας

απασχόλησης και το 9,7% του κύκλου εργασιών. Δεύτερος σε μέγεθος είναι ο κλάδος των ξενοδοχείων-εστιατορίων με 271 επιχειρήσεις και μερίδιο στην Περιφέρεια 6,7% της μέσης ετήσιας απασχόλησης και του Κύκλου Εργασιών.

Καλύτερη και πλέον επίκαιρη προσέγγιση προσφέρουν τα τρέχοντα (για το 2000) στοιχεία του Επιμελητηρίου Θεσπρωτίας για τις επιχειρήσεις του Δήμου Ηγουμενίτσας και για το σύνολο του Νομού Θεσπρωτίας. Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται στους Πίνακες Α.64.18 και Α.6.4.19. Η διάρθρωση του τομέα για τον Δήμο Ηγουμενίτσας και για το σύνολο του Νομού Θεσπρωτίας προσδιορίζεται εδώ με βάση τον αριθμό των επιχειρήσεων χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι τυχόν διαφορές στο μέσο μέγεθος επιχειρήσεων μεταξύ κλάδων.

Ο Δήμος Ηγουμενίτσας συγκεντρώνει 1.559 επιχειρήσεις του δευτερογενούς τομέα ή 51% των επιχειρήσεων του Νομού. Μεταξύ των επιχειρήσεων του τομέα δύο ομάδες κλάδων συγκεντρώνουν 1.087 επιχειρήσεις που καλύπτουν συνολικά το 79,7% του τομέα:

- Εμπόριο με 710 επιχειρήσεις ή 45,5% τομέα και 55,6% του συνόλου του κλάδου στο Νομό, εκ των οποίων περίπου το 1/3 ανήκουν στον κλάδο του χονδρεμπορίου.
- Ξενοδοχεία και εστιατόρια με 377 επιχειρήσεις ή 24,2% του τομέα και 38,3% του συνόλου του κλάδου στο Νομό.

Οι υπόλοιπες επιχειρήσεις κατανέμονται ως εξής στους υπόλοιπους κλάδους του τομέα και καλύπτουν συνολικά το 30,3% του τομέα:

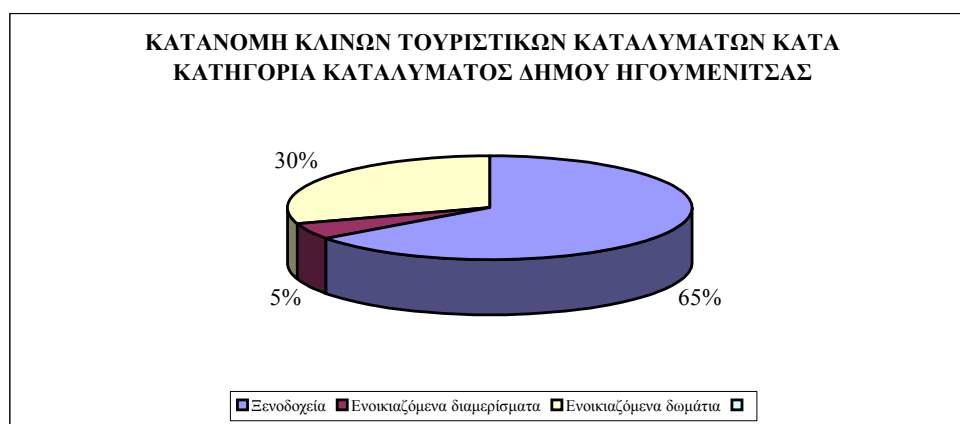
- Μεταφορές, αποθήκευση, και επικοινωνίες με 85 επιχειρήσεις ή 5,4% του τομέα και 70,8% του συνόλου του κλάδου στο Νομό, εκ των οποίων τα 3/4 ανήκουν στον κλάδο του χονδρεμπορίου.
- Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί με 75 επιχειρήσεις ή 4,7% του τομέα και 63,5% του συνόλου των κλάδων για τον Νομό, τα 2/10 των οποίων ανήκουν στους κλάδους των Ασφαλιστικών και Συνταξιοδοτικών Ταμείων.
- Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες με 101 επιχειρήσεις ή 6,5% του τομέα και 60,5% του συνόλου του κλάδου στο Νομό.
- Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών με 109 επιχειρήσεις ή 10,2% του τομέα και 63,1% του συνόλου του κλάδου στο Νομό, εκ των οποίων περίπου το 1/2 ανήκουν στον κλάδο της εκπαίδευσης.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τουριστικά καταλύματα

Στο Δήμο Ηγουμενίτσας έχουν ορισθεί από τον ΕΟΤ δύο τουριστικοί τόποι: Ηγουμενίτσα-Λαδοχώρι και Νέα Σελεύκεια. Το δυναμικό του Δήμου σε τουριστικά καταλύματα το έτος 1999 περιλαμβάνει συνολικά 46 επιχειρήσεις και 882 κλίνες (Χάρτης Α.6.6.-1). Το δυναμικό αυτό κατανέμεται ως εξής κατά κατηγορία καταλυμάτων:

- Ξενοδοχειακά καταλύματα: 13 επιχειρήσεις, με 299 δωμάτια και 576 κλίνες ή 65% του συνόλου των κλινών του Δήμου.
- Ενοικιαζόμενα διαμερίσματα: 6 επιχειρήσεις με 20 δωμάτια και 43 κλίνες ή 5% του συνόλου
- Ενοικιαζόμενα δωμάτια: 27 επιχειρήσεις με 126 δωμάτια και 263 κλίνες ή 30% του συνόλου.

Συνολικά, το τουριστικό δυναμικό του Δήμου, με βάση τον αριθμό των κλινών, αποτελεί το 16,7% του συνόλου του Νομού Θεσπρωτίας. Οι ξενοδοχειακές κλίνες αποτελούν το 28% των κλινών του Νομού, οι κλίνες των ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων το 21% και οι κλίνες των ενοικιαζόμενων δωματίων το 9%.

Η κατανομή του ξενοδοχειακού δυναμικού του Δήμου και του Νομού παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί.

**ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ Ν.ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ
ΚΑΙ ΝΕΟ ΔΗΜΟ, 1999**

Δήμοι / Κοινότητες	Κατηγορία καταλύματος										Σύνολο	
	Α		Β		Γ		Δ		Ε			
	Μονά- δες	Κλίνες	Μονά- δες	Κλίνες	Μονά- δες	Κλίνες	Μονά- δες	Κλίνες	Μονά- δες	Κλίνες	Μονά- δες	Κλίνες
Δ. Αχέροντα	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Δ. Ηγουμενίτσας	1	21	2	104	6	297	3	134	1	20	13	576
Δ. Μαργαριτίου	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Δ. Παραμυθιάς	-	-	-	-	-	-	1	11	-	-	1	11
Δ. Παραποτάμου	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Δ. Σαγιάδας	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Δ. Συβοτών	2	176	5	431	7	279	2	71	2	74	18	1.031
Δ. Φιλιατών	1	15	-	-	-	-	-	-	-	-	1	15
Κ. Πέρδικας	1	211	1	89	2	141	-	-	-	-	4	441
Κ. Σουλίου	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Σύνολο	5	423	8	624	15	717	6	216	3	94	37	2.074

Πηγή: ΕΟΤ

Η πλειοψηφία των ξενοδοχειακών καταλυμάτων του Δήμου ανήκει στις κατηγορίες Β', Γ' και Δ' ενώ στις υψηλές κατηγορίες υπάρχει απουσία ξενοδοχείων πολυτελείας και μόνο μια μονάδα με 21 κλίνες στην Α' κατηγορία. Σε σύγκριση με τον υπόλοιπο Νομό και ειδικότερα τις περιοχές των Συβοτών και της Πέρδικας όπου συγκεντρώνονται οι υπόλοιπες ξενοδοχειακές μονάδες του Νομού, ο Δήμος Ηγουμενίτσας υστερεί σε ότι αφορά την κατηγορία των καταλυμάτων.

Η διαχρονική εξέλιξη του ξενοδοχειακού δυναμικού του Δήμου κατά την περίοδο 1990 έως 1999 εμφανίζει μικρή αύξηση του αριθμού των ξενοδοχειακών μονάδων και κλινών η οποία είναι πολύ μικρότερη από την αντίστοιχη αύξηση για το Νομό. Από 12 μονάδες και 496 κλίνες το 1990 έφτασε σε 13 μονάδες και 576 κλίνες, σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 8% ως προς τις μονάδες και 16% ως προς τις κλίνες από το 1990 έως το 1999. Η αντίστοιχη αύξηση σε επίπεδο Νομού ήταν 89% ως προς τις μονάδες και 102% ως προς τις κλίνες.

Η κατανομή του δυναμικού των ενοικιαζομένων δωματίων και ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων του Δήμου Ηγουμενίτσας παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί.

ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ & ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ

Τάξη	Ενοικιαζόμενα δωμάτια				Ενοικιαζόμενα διαμερίσματα			
	Μονάδες		Κλίνες		Μονάδες		Κλίνες	
	Αρ.	%	Αρ.	%	Αρ.	%	Αρ.	%
A	11	40,7	103	39,2	3	50	22	51,2
B	12	44,4	128	48,7	3	50	21	48,8
Γ	4	14,8	32	12,2	-	-	-	-
Σύνολο	27	100,0	263	100,0	6	100,0	43	100,0

Πηγή : ΕΟΤ Ηπείρου

Για αυτούς τους δύο τύπους καταλυμάτων η ποιότητα είναι αναλογικά κατά τι καλύτερη από ότι για το ξενοδοχειακό δυναμικό. Περίπου το ήμισυ των μονάδων και των κλινών ανήκουν στην Β' κατηγορία ενώ το άλλο ήμισυ ανήκει κύρια στην Α' κατηγορία και κατά μικρό ποσοστό στην Γ'.

Η χωρική διασπορά των τουριστικών καταλυμάτων του Δήμου παρουσιάζεται κατά **τουριστικό τόπο και Δημοτικό Διαμέρισμα**, με ανάλυση σε αριθμό μονάδων και κλινών κατά κατηγορία και είδος καταλύματος.

Η χωρική διασπορά των τουριστικών καταλυμάτων του Δήμου μεταξύ των δημοτικών διαμερισμάτων, παρουσιάζεται στους πίνακες που ακολουθούν συνοπτικά κατά είδος και κατηγορία καταλύματος και αναλυτικά στους Πίνακες Α.6.6.1, Α.6.6.2 και Α.6.6.3.

ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ

Δημοτικό Διαμέρισμα	Τουριστικά Καταλύματα															
	Ξενοδοχεία				Ενοικιαζόμενα δωμάτια				Ενοικιαζόμενα διαμερίσματα				Σύνολο			
	Μονάδες		Κλίνες		Μονάδες		Κλίνες		Μονάδες		Κλίνες		Μονάδες		Κλίνες	
	Αρ.	%	Αρ.	%	Αρ.	%	Αρ.	%	Αρ.	%	Αρ.	%	Αρ.	%	Αρ.	%
Ηγουμενίτσας*	11	84,6	475	82,5	8	29,6	84	31,9	1	16,7	6	14	20	43,5	565	64,1
Αγ. Μαρίνας	-															
Αγ. Βλασίου																
Γραϊκοχωρίου					5	18,5	71	27,0					5	10,9	71	8,0
Καστρίου																
Κρυόβρυσης																
Λαδοχωρίου*	1	7,7	80	13,9	1	3,7	9	3,4					2	4,3	89	10,1
Μαυρουδίου																
Ν. Σελεύκειας*	1	7,7	21	3,6	13	48,1	99	37,6	5	83,3	37	86	19	41,3	157	17,8
Σύνολο	13	100	576	100	27	100	263	100	6	100	43	100	46	100	882	100

Πηγή : ΕΟΤ Ηπείρου

* Τουριστικοί τόποι

**ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΛΙΝΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ
ΔΗΜΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ**

Δημοτικό Διαμέρισμα	Ξενοδοχεία					Ενοικιαζόμενα δωμάτια				Ενοικιαζόμενα διαμερίσματα				Σύνολο				
	Α'	Β'	Γ'	Δ-Ε	Σύ- νολο	Α	Β	Γ	Σύ- νολο	Α	Β	Γ	Σύ- νολο	Α	Β	Γ	Δ-Ε	Σύ- νολο
Ηγουμενίτσας*		24	297	154	475	44	20	20	84		6		6	44	50	317	154	565
Αγ. Μαρίνας																		
Αγ. Βλασίου																		
Γραικοχωρίου						10	61		71					10	61			71
Καστρίου																		
Κρυόβρυσης																		
Λαδοχωρίου*		80			80		9		9						89			89
Μαυρουδίου																		
Ν. Σελεύκειας*	21				21	49	38	12	99	22	15		37	92	53	12		157
Σύνολο	21	104	297	154	576	103	128	32	263	22	21		43	146	253	329	154	882

* Τουριστικοί τόποι

Μεταξύ των δημοτικών διαμερισμάτων του Δήμου η πλειοψηφία των κλινών (82%) συγκεντρώνεται στα διαμερίσματα της Ηγουμενίτσας και της Ν. Σελεύκειας. Η Ηγουμενίτσα συγκεντρώνει το 64% των κλινών του Δήμου (82,5 % των ξενοδοχειακών κλινών και το 30 % των κλινών ενοικιαζόμενων δωματίων και διαμερισμάτων), η Ν. Σελεύκεια το 18% (3,6% των ξενοδοχειακών κλινών και το 44% των ενοικιαζόμενων δωματίων και διαμερισμάτων). Οι υπόλοιπες κλίνες αφορούν μόνο ενοικιαζόμενα δωμάτια και κατανέμονται μεταξύ Λαδοχωρίου (10%) και Γραικοχωρίου (8%).

Το σύνολο των ξενοδοχειακών κλινών Α' κατηγορίας συγκεντρώνεται στη Ν. Σελεύκεια και κατά δεύτερο λόγο στην Ηγουμενίτσα. Η πλειοψηφία των κλινών Β' κατηγορίας συγκεντρώνεται στο Λαδοχώρι και κατά δεύτερο λόγω στην Ηγουμενίτσα, ενώ οι χαμηλότερες κατηγορίες Γ', Δ' και Ε' συγκεντρώνονται στην Ηγουμενίτσα. Η πλειοψηφία των κλινών ενοικιαζόμενων δωματίων υψηλής κατηγορίας ισοκατανέμονται μεταξύ Ν. Σελεύκειας και Ηγουμενίτσας.

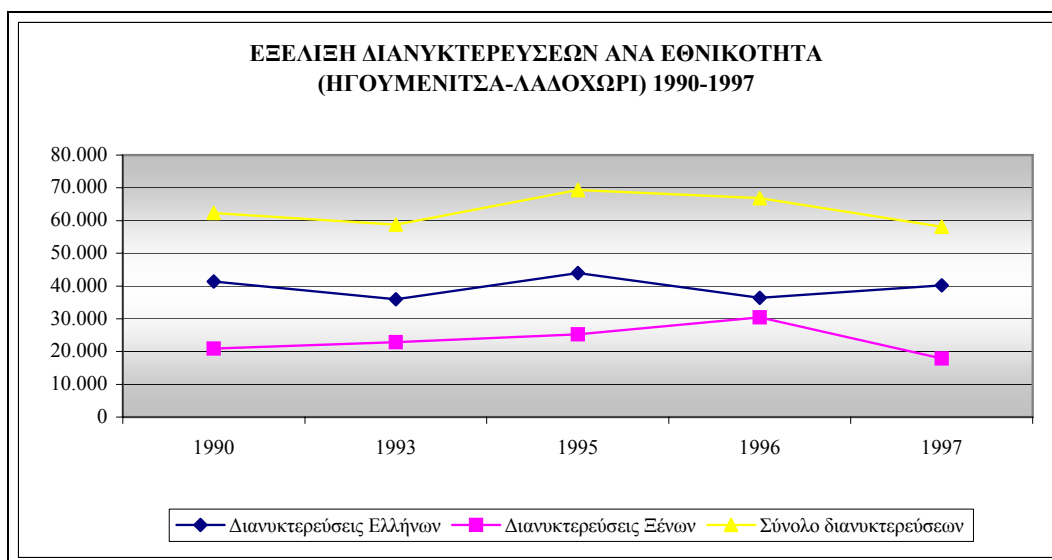
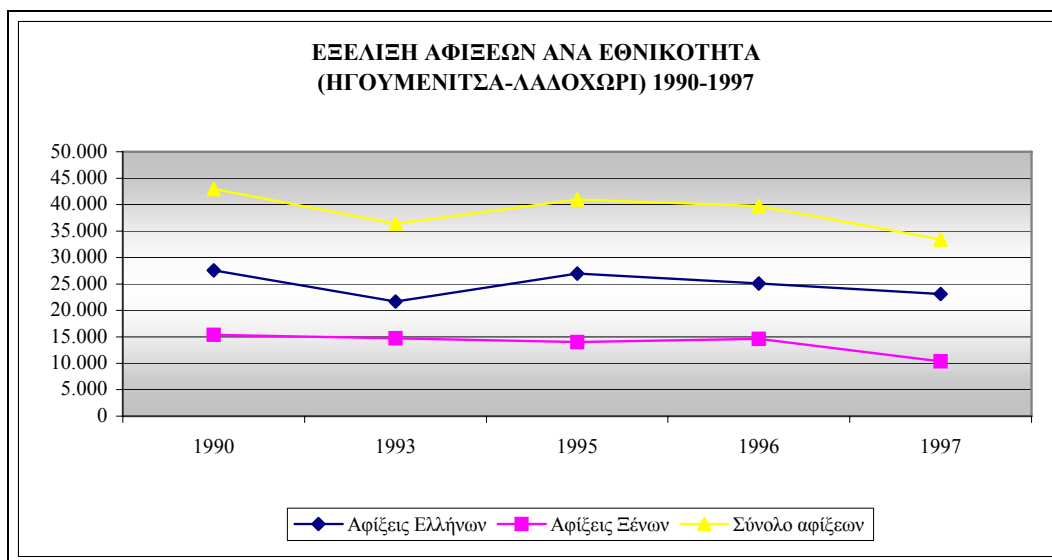
Εξυπηρετήσεις εστίασης

Οι εξυπηρετήσεις εστίασης του Δήμου (εστιατόρια και καφενεία/μπάρ) παρουσιάζονται στον Πίνακα Α.6.6.4. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση εξυπηρετήσεων εμφανίζεται στην Ηγουμενίτσα (75,1% του συνόλου του Δήμου) ενώ ακολουθούν το διαμέρισμα της Ν. Σελεύκειας (8%), του Λαδοχωρίου (6,2%), και του Μαυρουδίου (4,1%). Στα διαμερίσματα της Αγ. Μαρίνας, Αγ. Βλασίου, Γραικοχωρίου και Καστρίου συγκεντρώνεται το 1,7% των εξυπηρετήσεων εστίασης του συνόλου του Δήμου αντίστοιχα.

Τουριστική κίνηση

Δεν υπάρχουν πλήρη και αξιόπιστα στοιχεία τουριστικής κίνησης για το Δήμο. Τα στοιχεία ΕΟΤ καλύπτουν μόνο τον τουριστικό τόπο Ηγουμενίτσας-Λαδοχωρίου και δεν περιλαμβάνουν τη Ν.Σελεύκεια, ενώ διαφέρουν από τα στοιχεία του ΕΟΤ Ηπείρου. Σε κάθε περίπτωση στα στοιχεία υπάρχουν ελλείψεις δεδομένου ότι πολλές τουριστικές μονάδες δεν υποβάλουν στατιστικά στοιχεία στον ΕΟΤ.

Με βάση τα στοιχεία της στατιστικής υπηρεσίας του ΕΟΤ, η εξέλιξη των αφίξεων για την Ηγουμενίτσα και το Λαδοχώρι κατά το διάστημα 1990-1997 παρουσιάζει σημαντική μείωση (22%), ενώ οι διανυκτερεύσεις για την ίδια περίοδο παρουσιάζουν μικρότερη μείωση (6,7%). Η εξέλιξη αυτή παρουσιάζεται στα διαγράμματα που ακολουθούν και στους Πίνακες Α.6.6.5. και Α.6.6.5..

Η κατανομή της τουριστικής κίνησης του Δήμου μεταξύ Ελλήνων και αλλοδαπών επισκεπτών παρουσιάζει έντονη ανισοκατανομή. Οι Έλληνες επισκέπτες αποτελούν το 69% των αφίξεων στο Νομό το 1997 ενώ οι ξένοι αποτελούν το 31%. Κατά την ίδια χρονιά οι Έλληνες αποτελούν επίσης το 69% των διανυκτερεύσεων και οι ξένοι το 31%, γεγονός που αντανακλά ανάλογη διάρκεια παραμονής των ελλήνων και αλλοδαπών τουριστών. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται σε όλα τα έτη από το 1990 έως το 1997. Αντίθετα, στο σύνολο του Νομού Θεσπρωτίας η κατανομή της τουριστικής κίνησης μεταξύ Ελλήνων και αλλοδαπών επισκεπτών διαφοροποιείται. Οι Έλληνες επισκέπτες αποτελούν το 64% των αφίξεων το 1997 ενώ οι ξένοι αποτελούν το 36%. Κατά την ίδια χρονιά οι Έλληνες πραγματοποιούν το 45% των διανυκτερεύσεων ενώ οι ξένοι το 55% γεγονός που αντανακλά την μεγαλύτερη διάρκεια παραμονής των αλλοδαπών τουριστών για το 1997 (Α.6.6.7).

Διαχρονικά, παρά τις σχετικά έντονες διακυμάνσεις των αφίξεων-διανυκτερεύσεων στο διάστημα 1990-1997, η γενική τάση για τους αλλοδαπούς επισκέπτες είναι μείωση στις αφίξεις κατά 33% και στις διανυκτερεύσεις κατά 14%, ενώ για τους Έλληνες επισκέπτες η τάση είναι μείωση των αφίξεων κατά 16% και των διανυκτερεύσεων κατά 3%. Η υστέρηση τόσο του Δήμου Ηγουμενίτσας όσο και του Νομού Θεσπρωτίας ως προς την προσέλκυση αλλοδαπού τουρισμού επιτείνεται από τη στασιμότητα η οποία υπάρχει στην εξέλιξη των αφίξεων αλλοδαπών σε επίπεδο περιφέρειας και χώρας .

Η διαχρονική εξέλιξη του μεριδίου της τουριστικής κίνησης (αφίξεις και διανυκτερεύσεις) του Δήμου Ηγουμενίτσας σε σχέση με τον Νομό Θεσπρωτίας και την Περιφέρεια παρουσιάζεται στον Πίνακα που ακολουθεί. Το μερίδιο του Δήμου μειώνεται μεταξύ 1990-1997.

**ΜΕΡΙΔΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΔΗΜΟΥ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ**

	Αφίξεις		Διανυκτερεύσεις	
	Μερίδιο (%) αφίξεων ως προς τον Ν. Θεσπρωτίας	Μερίδιο (%) αφίξεων ως προς την Περιφέρεια	Μερίδιο (%) διανυκτερεύσεων ως προς την Ν. Θεσπρωτίας	Μερίδιο (%) διανυκτερεύσεων ως προς την Περιφέρεια
1990	89	13	60	8,3
1997	83	11	56	7,4

Μέση διάρκεια παραμονής

Ένας σημαντικός δείκτης αξιολόγησης της τουριστικής κίνησης είναι η διάρκεια παραμονής των τουριστών (Πίνακας Α.6.6.8). Η μέση διάρκεια παραμονής των επισκεπτών στο Δήμο αυξάνεται μεταξύ 1990 και 1997 από 1,45 σε 1,74 ημέρες. Αντίστοιχες μικρές αυξητικές τάσεις παρουσιάζουν κατά την ίδια περίοδο ο Νομός Θεσπρωτίας και η Περιφέρεια Ηπείρου. Πάντως ο Δήμος υστερεί έναντι του Νομού και της Περιφέρειας με μέσο όρο διάρκειας παραμονής μεταξύ 1990-1997 1,6 ημέρες έναντι 2,3 ημερών.

Η μέση διάρκεια παραμονής των Ελλήνων επισκεπτών στο Δήμο είναι ελάχιστα μικρότερη από αυτή των ξένων επισκεπτών. Η μέση διάρκεια παραμονής των αλλοδαπών επισκεπτών κατά το διάστημα 1990-1997 είναι 1,7 ημέρες, έναντι 1,6 ημερών για τους Έλληνες επισκέπτες. Αντίθετα για τον νομό, η μέση διάρκεια παραμονής των ξένων επισκεπτών μεταξύ 1990-1997 είναι 3,2 ημέρες έναντι 1,7 ημερών για τους Έλληνες επισκέπτες.

Έρευνα τουριστικών μονάδων

Η έρευνα των τουριστικών μονάδων του Δήμου έγινε με δομημένο ερωτηματολόγιο το οποίο απεστάλη ταχυδρομικά σε όλες τις ξενοδοχειακές μονάδες του Δήμου και στις μονάδες ενοικιαζομένων διαμερισμάτων. Το ερωτηματολόγιο απαντήθηκε από 7 ξενοδοχειακές επιχειρήσεις (50% του συνόλου) και από μια μονάδα ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων. Τα ευρήματα της έρευνας μπορεί να θεωρηθούν αντιπροσωπευτικά των τουριστικών μονάδων του Δήμου και ιδιαίτερα των ξενοδοχειακών και προσφέρουν επίκαιρες πληροφορίες για την τουριστική δραστηριότητα της περιοχής του Δήμου και τις τάσεις που την χαρακτηρίζουν. Τα ευρήματα αυτά συνοψίζονται ως εξής:

- **Είδος, κατηγορία, τόπος εγκατάστασης.** Η πλειοψηφία των μονάδων είναι εγκατεστημένες στο δημοτικό διαμέρισμα της Ηγουμενίτσας 3 από τις 7 μονάδες είναι ΑΕ ενώ οι υπόλοιπες 4 είναι προσωπικές επιχειρήσεις (ΟΕ, ΕΕ, ατομικές). Στο δείγμα περιλαμβάνονται όλες οι μονάδες Α' και Β' κατηγορίας (1 και 2 αντίστοιχα), οι μισές από τις μονάδες Γ' κατηγορίας και μια μονάδα Δ' κατηγορίας. Μια μονάδα διαθέτει επίσης καταλύματα εκτός Δήμου αλλά εντός του Νομού Θεσπρωτίας. Έξι από τις επτά μονάδες είναι μέλη του Επιμελητηρίου Θεσπρωτίας και 3 συμμετέχουν στον Σύλλογο Ξενοδόχων Θεσπρωτίας.
- **Εθνικότητα πελατών.** Όλες οι μονάδες περιλαμβάνουν στην πελατεία τους εκτός από Έλληνες, Ιταλούς και Γερμανούς και περίπου οι μισές περιλαμβάνουν επίσης Γάλλους, Άγγλους, Ολλανδούς και Σκανδιναβούς.
- **Περίοδος λειτουργίας, διάρκεια παραμονής και είδος επισκεπτών.** Όλες οι μονάδες λειτουργούν σε όλη την διάρκεια του έτους. Όλες οι μονάδες εξυπηρετούν

επισκέπτες επιχειρηματικού τουρισμού, και οι περισσότερες (5 από τις 7) επισκέπτες διακοπών. Η μέση διάρκεια παραμονής κυμαίνεται από 1 ημέρα έως 15 ημέρες και περισσότερο, αλλά για αρκετές μονάδες (4 από τις 7) η διάρκεια παραμονής περιορίζεται σε 1-3 ημέρες.

- **Μέγεθος.** Η πλειοψηφία των μονάδων είναι μικρού μεγέθους με κύκλο εργασιών που αρχίζει από τα 10 εκ. δρχ. ετησίως. Τρεις μονάδες διαθέτουν έως 30 κλίνες και μόνο μια διαθέτει περισσότερες από 90 κλίνες.
- **Διεύθυνση.** Το σύνολο των μονάδων διευθύνονται από τον ιδιοκτήτη τους και σε δύο περιπτώσεις από συγγενείς.
- **Προσωπικό.** Όλες οι μονάδες απασχολούν μέλη της οικογένειας του ιδιοκτήτη. Μόνο 3 από τις 7 μονάδες έχουν θέση διευθυντή και θέση λογιστή. Η πλειοψηφία των μονάδων απασχολεί ρεσεψιονίστ και καμαριέρες, δύο απασχολούν μάγειρα και μόνο μία μπάρμαν. Μια μόνο μονάδα απασχολεί αποφοίτους σχολής τουριστικών επαγγελμάτων.
- **Εγκαταστάσεις.** Η πλειοψηφία των μονάδων διαθέτει πολύ περιορισμένες εγκαταστάσεις πέραν των δωματίων και ενός σαλονιού. Μόνο 2 διαθέτουν κήπο ή αίθουσα συνεδρίων και μόνο μια διαθέτει πισίνα. Καμιά μονάδα δεν διαθέτει αθλητικές εγκαταστάσεις.
- **Ανέσεις και εξυπηρέτησεις.** Οι μισές μονάδες διαθέτουν εστιατόριο ή μπαρ (4 και 3 αντίστοιχα), 2 διαθέτουν πλυντήριο/σιδερωτήριο και μόνο μια οργανώνει εκδρομές ή δεξιώσεις και συνεσιότητες.
- **Τεχνολογία-εξοπλισμός.** Η πλειοψηφία των μονάδων έχουν κατασκευασθεί μεταξύ 1980-1990 και μόνο μια μετά το 1990. Σε 4 από τις 7 μονάδες υπήρξε επέκταση ή εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων τους τα τελευταία 10 χρόνια, και όλες προβλέπουν επέκταση ή εκσυγχρονισμό τα επόμενα 2-3 χρόνια. 4 από τις 7 μονάδες χρησιμοποιούν Η/Υ κυρίως για τις κρατήσεις και το λογιστήριο και λιγότερο για την διαχείριση αποθήκης. Μόνο 2 από τις μονάδες αυτές χρησιμοποιούν ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και είναι συνδεδεμένες με το Διαδίκτυο, και μόνο σε μια μπορούν να γίνουν κρατήσεις μέσω του Διαδικτύου από τους πελάτες.
- **Προσέλκυση πελατών.** Η προσέλκυση πελατών γίνεται σε όλες σχεδόν τις μονάδες μέσω πρακτορείων, με προσωπικές γνωριμίες του ιδιοκτήτη ή με πρωτοβουλία του πελάτη, ενώ υπάρχει και μόνιμη πελατεία. Όλες οι μονάδες πλην μιας συνεργάζονται με Ελληνικά και ξένα πρακτορεία.
- **Προοπτικές.** Η πλειοψηφία των μονάδων θεωρούν ότι οι προοπτικές των επόμενων 2-3 χρόνων είναι στάσιμες ή αρνητικές. Μόνο δύο μονάδες θεωρούν τις προοπτικές

της επιχείρησής τους ως πολύ θετικές ή θετικές. Δύο μονάδες θεωρούν την τουριστική κίνηση του έτους 2000 ως ικανοποιητική ή πολύ ικανοποιητική ενώ καμιά μονάδα δεν θεωρεί τα έσοδά του έτους 2000 ως πολύ ικανοποιητικά ή ικανοποιητικά.

- **Προβλήματα.** Όλες οι μονάδες, πλην μιας, θεωρούν ότι η περιοχή διέρχεται τουριστική κρίση. Ως κυριότερα προβλήματα και αιτίες της τουριστικής κρίσης αναφέρουν τον χαρακτήρα διερχόμενου τουρισμού της περιοχής, την έλλειψη υποδομών, την συνεχή λειτουργία του λιμανιού σε 24-ωρη βάση την έλλειψη διαφήμισης αλλά και οικονομικούς λόγους (δυσμενής σχέση εσόδων-εξόδων, έλλειψη κινήτρων, κλπ.).
- **Προτάσεις αντιμετώπισης των προβλημάτων και τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής.** Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών προτείνονται:
 - Τουριστική προβολή του Νομού
 - Πληροφόρηση για νέες αγορές
 - Διασύνδεση με πρακτορεία
 - Δυνατότητα κρατήσεων απευθείας από πελάτη
 - Λογιστική υποστήριξη και χρηματο-οικονομικές συμβουλές
 - Ωστόσο, μόνο 2 από τις 7 μονάδες ενδιαφέρονται για συλλογική πρακτόρευση.

Για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής προτείνονται πέραν της προβολής:

- Κίνητρα στον τουριστικό τομέα
- Υποδομές τουρισμού (μαρίνα, πλαζ)
- Οργάνωση λιμένα

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι ο δήμος Ηγουμενίτσας υστερεί ως προς την τουριστική υποδομή του, σε σύγκριση με το σύνολο του Νομού Θεσπρωτίας, εφόσον διαθέτει ελάχιστα ξενοδοχεία υψηλών κατηγοριών. Η μέση διάρκεια παραμονής των επισκεπτών στο δήμο είναι μικρή, με ρυθμούς αύξησης κατά την περίοδο 1990-1997 οι οποίοι υστερούν αυτών του νομού, της Περιφέρειας και της Χώρας. Οι Έλληνες επισκέπτες υπερτερούν κατά πολύ των αλλοδαπών σε αφίξεις και διανυκτερεύσεις. Ωστόσο, οι αφίξεις παρουσιάζουν σημαντική μείωση στη δεκαετία του 1990. Επίσης, τόσο ο Δήμος όσο και ο Νομός Θεσπρωτίας φαίνεται ότι μειώνουν διαχρονικά το "μερίδιό" τους σε σχέση με τον τουρισμό της Περιφέρειας, τόσο σε αφίξεις όσο και σε διανυκτερεύσεις. Η απώλεια αυτή τμήματος του μεριδίου της τουριστικής αγοράς του Δήμου Ηγουμενίτσας όσο και του Νομού Θεσπρωτίας είναι

πιθανόν ότι ωφελεί τον άμεσο "ανταγωνιστή" του, δηλαδή το Νομό Πρέβεζας, ο οποίος σημειώνει κατά την ίδια περίοδο (1990-1997) αύξηση του μεριδίου του ως προς την τουριστική αγορά της Περιφέρειας Ηπείρου.

A.6.7. ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Υπηρεσίες Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Θεσπρωτίας

- Υπηρεσίες Σχεδιασμού & Προγραμματισμού
- Υπηρεσίες Οικονομικής Ανάπτυξης:
 - Διευθύνσεις Αγροτικής Ανάπτυξης
 - Διευθύνσεις Κτηνιατρικής Ανάπτυξης
 - Διευθύνσεις Ορυκτού Πλούτου & Βιομηχανίας
 - Διευθύνσεις Μεταφορών & Επικοινωνιών
 - Τμήμα Τουρισμού
 - Τμήμα Απασχόλησης
- Υπηρεσίες Κοινωνικής Ανάπτυξης, Πολιτισμού και Ποιότητας Ζωής:
 - Διεύθυνση Υγείας Πρόνοιας
 - Διεύθυνση Α' Βάθμιας Εκπαίδευσης
 - Διεύθυνση Β' Βάθμιας Εκπαίδευσης
 - Διεύθυνση Πολιτισμού Αθλητισμού & Νεότητας
- Υπηρεσίες Πολιτικών δικαιωμάτων και Προστασίας Πολιτών:
 - Διεύθυνση Πολιτικών Δικαιωμάτων και Προστασίας πολιτών
 - Διεύθυνση Αγροφυλακής
- Τεχνικές υπηρεσίες:
 - Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών
 - Διεύθυνση Διοικητικών Υπηρεσιών
 - Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών
 - Τμήμα Οργάνωσης & Πληροφορικής
 - Υπηρεσίες Βελτίωσης Δομών & Αποτελεσματικής Δράσης

Δημόσιες υπηρεσίες Κεντρικής Διοίκησης (Χάρτες Α.6.7-1 και Α.6.7-2)

- Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία
- Υπηρεσία ΟΑΕΔ
- Τελωνείο
- Πρωτοδικείο
- Αστυνομία
- Πυροσβεστική Υπηρεσία
- Λιμεναρχείο/ Λιμενικό Ταμείο
- Περιφερειακή Υπηρεσία Δασών
- Περιφερειακή Υπηρεσία Τοπικής Αυτοδιοίκησης
- Παράρτημα Η' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων

Άλλες υπηρεσίες δημόσιου ενδιαφέροντος

- 1 κατάστημα ΔΕΗ
- 1 κατάστημα ΟΤΕ
- 1 κατάστημα ΕΛΤΑ
- 9 Υποκαταστήματα
- 6 Συμβολαιογραφεία)
- 1 Υποθηκοφυλακείο

Κινητές υπηρεσίες (Χάρτης Α.6.7-3)

- Ταχυδρομείο
- Ιατρική περίθαλψη
- Βιβλιοθήκη
- Τράπεζες

A.6.8 ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Η οικοδομική δραστηριότητα στο Δήμο Ηγουμενίτσας παρουσιάζεται αναλυτικά, ανά Δημοτικό Διαμέρισμα από το 1985 έως το 1999 στον Πίνακα Α.6.8.1, στη βάση των ετήσιων αρχείων της ΕΣΥΕ και των στοιχείων της Δ/σης Πολεοδομίας του Νομού Θεσπρωτίας για το 1999. Η εικόνα της εξέλιξης της οικοδομικής δραστηριότητας ανά Δημοτικό διαμέρισμα, συνοψίζεται στον Πίνακα Α.6.8.2 ο οποίος επίσης παρουσιάζει την συνολική δραστηριότητα για την περίοδο 1985-1999 και την ποσοστιαία κατανομή της στα διαμερίσματα του Δήμου. Η ετήσια εξέλιξη της οικοδομικής δραστηριότητας για το σύνολο του Δήμου Ηγουμενίτσας παρουσιάζεται στον Πίνακα Α.6.8.3. Η συνολική δραστηριότητα σε όγκο νέων οικοδομών αυξήθηκε στο Δήμο κατά 96% μεταξύ 1985 και 1998, ποσοστό το οποίο υπερβαίνει σε μεγάλο βαθμό την αντίστοιχη αύξηση σε επίπεδο νομού Θεσπρωτίας (11%) και Περιφέρειας Ηπείρου (8%).

Το μερίδιο οικοδομικής δραστηριότητας του Δήμου ως προς τον Νομό Θεσπρωτίας και του Δήμου ως προς την Περιφέρεια είναι 32.9% και 4.7% αντίστοιχα για το 1985 και 58.2 % και 8.5% για το 1998, παρουσιάζεται δηλαδή αύξηση της τάξης του 77% και 82% αντίστοιχα μεταξύ 1985 και 1998 (Πίνακας Α.6.8.3). Κατά την διάρκεια της περιόδου 1985 -1998 παρατηρούμε δύο υπο-περιόδους έξαρσης της δραστηριότητας ως προς τον υλοποιούμενο όγκο οικοδομών, την περίοδο 1986-1991 και 1993-1998. Ως προς το μερίδιο του Δήμου στο Νομό κατά την περίοδο 1993-1998 παρατηρείται, αύξηση περίπου κατά 41%, ενώ το μερίδιο του Δήμου ως προς την Περιφέρεια την αντίστοιχη περίοδο αυξάνεται κατά 27%.

Η κατανομή της οικοδομικής δραστηριότητας του Δήμου Ηγουμενίτσας ανά δημοτικό διαμέρισμα επιβεβαιώνει ότι το μεγαλύτερο μερίδιο πραγματοποιούμενου νέου όγκου οικοδομών έχει το διαμέρισμα της Ηγουμενίτσας. Η Ηγουμενίτσα κατέχει συνολικά το 47,6% του υλοποιημένου νέου όγκου κατά την περίοδο 1985-1999 με αύξηση του όγκου των νέων οικοδομών από 68.9 χιλ. m³ το 1985 σε 95.1 χιλ. m³ το 1999 και ακολουθούν τα Δ. Διαμερίσματα της Ν. Σελεύκειας, του Μαυρουδίου και του Γραικοχωρίου με ποσοστά 15.5%, 11.1% και 11.2% αντίστοιχα (Πίνακας Α.6.8.2).

Θα πρέπει να τονιστεί ότι τα τρία τελευταία έτη που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία (1997, 1998, 1999) παρατηρείται ιδιαίτερη έξαρση οικοδομικής δραστηριότητας στο Δήμο Ηγουμενίτσας, γεγονός το οποίο αντανακλά την ένταξη στο Σχέδιο Πόλης ορισμένων νέων πολεοδομικών ενοτήτων και την απελευθέρωση της λανθάνουσας ζήτησης. Ωστόσο αυτό απλά επιτάχυνε τις ανοδικές τάσεις των προηγούμενων ετών όπως φαίνεται από το διάγραμμα που ακολουθεί.

Τέλος αν εξετάσουμε τον αριθμό των αδειών που έχουν εκδοθεί μετά το 1990, ως ποσοστό οικιστικού αποθέματος οικοδομών (απογραφή ΕΣΥΕ 1990), παίρνουμε μια ένδειξη του ρυθμού ανανέωσης του υφιστάμενου οικιστικού αποθέματος (Πίνακας Α.6.8.4). Σημαντική ανανέωση αποθέματος παρατηρείται στα Δημοτικά Διαμερίσματα Λαδοχωρίου (102%), Μαυρουδίου (89,1%), Αγ. Μαρίας (75,7%), Γραικοχωρίου (69,7%), Ν. Σελεύκειας (53,1%), περιοχές στις οποίες το ποσοστό ανανέωσης είναι σημαντικά ανώτερο του μέσου όρου του Δήμου (46,1%).